

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

*Ανάπτυξη οικολογικών
τουριστικών / ξενοδοχειακών
μονάδων στην Κρήτη.*

Καλλιγιάννη Χρυσούλα
A.M.: 3234 Πτυχίο

Καθηγητής: κος Φραγκούλης.

14/12/2005

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	1
Εισαγωγή.....	2

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ : Πηγές ενέργειας. Περιβάλλον και άνθρωπος.

1.0 Εισαγωγή.....	5
1.1 Ταξινόμηση των φυσικών πόρων.....	6
1.2 Βασικές έννοιες.....	7
1.2.1 Μορφές ενέργειας.....	7
1.3 Ενεργειακή κατάσταση της Ελλάδας.....	8
1.4 Παράγοντες ρύπανσης του περιβάλλοντος.....	10
1.5 Συμπέρασμα.....	11

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ : Τουρισμός. Τουριστική ανάπτυξη. Έννοιες και στάδια

2.0 Εισαγωγή.....	15
2.1 Βασικές έννοιες.....	16
2.1.1 Τουρισμός	16
2.1.2. Τουρίστας.....	17
2.1.3 Τουριστική επιχείρηση.....	17
2.1.4 Τουριστικό προϊόν.....	18
2.2 Τουριστική ανάπτυξη.....	18
2.2.1 Τουριστική ζήτηση.....	19
2.2.2 Τουριστικοί πόροι.....	19
2.2.3 Επιρροή προτύπων τουριστικής ανάπτυξης.....	20

2.2.3.1 Πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης.....	20
2.2.4 Εμπλεκόμενα μέρη.....	22
2.2.5 Τουριστικές επιχειρήσεις.....	23
2.2.6 Τουριστική πολιτική.....	23
2.2 Στάδια τουριστική ανάπτυξης.....	24

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ : Προβλήματα τουριστικής ανάπτυξης. Επιπτώσεις στο οικοσύστημα του νησιού.

3.0 Εισαγωγή.....	31
3.1 Προβλήματα τουριστικής ανάπτυξης.....	31
3.2 Κρήτη – Ζωικό και φυτικό βασίλειο.....	36
3.3 Η κρητική φύση στην αρχαιότητα.....	37
3.4 Η κρητική φύση σήμερα.....	39
3.5 Συμπέρασμα.....	40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: Ο οικολογικός – εναλλακτικός τρόπος δόμησης.

4.0 Εισαγωγή.....	43
4.1 Βιοκλιματική αρχιτεκτονική – φιλοσοφία.....	43
4.2 Βασικές αρχές βιοκλιματικού σχεδιασμού.....	44
4.3 Ο ρόλος των φυτών και των δέντρων στη βιοκλιματική αρχιτεκτονική.....	45
4.4 Ταξινόμηση κλιματικών ζωνών (βαθμοημέρες θέρμανσης).....	46
4.5 Βιοκλιματικές παρεμβάσεις.....	49
4.6 Βιοκλιματικές κατασκευές από τα πρώτα στάδια.....	50
4.6.1 Τα υλικά.....	51
4.7 Η θεωρία και η πράξη.....	52
4.7.1 Οικολογικές δραστηριότητες.....	53
4.7.2 Διαχείριση οργανικών αποβλήτων.....	54
4.7.3 Διαχείριση λυμάτων.....	54
4.7.4 Χρήση οικολογικών ή φιλικών για το περιβάλλον προϊόντων.....	55
4.7.5 Θαλάσσια χελώνα Caretta – Caretta.....	55

4.7.6 Πολιτιστικές δραστηριότητες.....	56
4.7.7 Φυσικό πάρκο στον αρχαιολογικό χώρο Ελεύθερνας.....	56
4.7.8 Το μοναστήρι της Αγίας Ειρήνης.....	57
4.7.9 Agreco.....	57
4.8 Η «Μηλιά» του ήλιου και της πέτρας.....	60
4.8.1 Το ιστορικό της αναδόμησης.....	61
4.8.2 Το σήμερα της Μηλιάς.....	61
Επίλογος.....	65
Βιβλιογραφία.....	67

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Είναι γεγονός αδιαμφισβήτητο, ότι η ραγδαία εξελικτική πορεία της ανθρώπινης κοινωνίας, κατά την διάρκεια του 20^{ου} αιώνα, για ένα μεγάλο μέρος του πλανήτη, αλλά ακόμα και για τη χώρα μας, είχε σοβαρές αρνητικές συνέπειες για το φυσικό περιβάλλον. Διότι, ο καθένας από `μας μπορεί εύκολα να καταλάβει, ότι σχεδόν πάντα η απόκτηση κέρδους έχει τη βάση της στην εκμετάλλευση φυσικών πόρων και για να ακριβολογούμε τις περισσότερες φορές στην αλόγιστη εκμετάλλευση αυτών, με συνέπεια την καταστροφή του περιβάλλοντος γενικότερα. (π.χ. για να παραχθούν γεωργικά προϊόντα, τα οποία θα διατεθούν για τη σίτιση του ανθρώπινου γένους, απαιτείται μεγάλη γεωργική επιφάνεια η οποία και δημιουργείται είτε από την αποξήρανση λιμνών ή ακόμα και από την αποψίλωση δασών).

Βρισκόμαστε όμως να αναρωτιόμαστε για το τι είναι τελικά καλύτερο να συμβαίνει. Η συνεχόμενη και ανεξέλεγκτη εκμετάλλευση του φυσικού περιβάλλοντος προς χάριν της εξέλιξης ή η ανατροπή των εξελικτικών διαδικασιών της ανθρωπότητας, προς χάριν του φυσικού περιβάλλοντος; Αφού από μια μεριά τόσο η επιστήμη της οικολογίας όσο και η επιστήμη της εξέλιξης εξετάζουν τις σχέσεις των ζωντανών οργανισμών, όπως άλλωστε είναι κι ο άνθρωπος, με το περιβάλλον τους αλλά και την επίδραση του περιβάλλοντος στη διαμόρφωση των ίδιων αυτών ζωντανών οργανισμών αντίστοιχα. Μπορούν λοιπόν οι δύο αυτές επιστήμες να συμβαδίσουν και να δώσουν λύσεις και απαντήσεις, η κάθε μια για το καλύτερο μέλλον του αντικειμένου που πρεσβεύει;

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αυτές οι σκέψεις και τα ερωτηματικά με οδήγησαν στην απόφαση να ερευνήσω για το αν και κατά πόσο στον τομέα του Τουρισμού, του οποίου η πορεία έχει παρουσιάσει αλματώδη εξελικτικά βήματα τις τελευταίες δεκαετίες, υπάρχουν αρνητικές για το περιβάλλον συνέπειες, ποιες είναι αυτές, σε τι μέγεθος εμφανίζονται και αν τελικά υπάρχουν λύσεις, σε ποιο βαθμό υλοποιούνται. Μπορούν δηλαδή στον τομέα του Τουρισμού, να συμβαδίσουν οι επιστήμες της εξέλιξης και της οικολογίας προς όφελος του Τουρισμού της χώρας, αλλά και του φυσικού περιβάλλοντος, με απώτερο σκοπό και των δύο το μέλλον της ανθρωπότητας;

Ως προς τη διάρθρωση της εργασίας, προηγείται μια σύντομη θεωρητική εισαγωγή και ακολουθεί η ανάπτυξη διαφόρων θεμάτων, ξεκινώντας από τη μελέτη των πηγών ενέργειας και την ανάλυση βασικών εννοιών που σχετίζονται μ' αυτές. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται βασικές έννοιες του τουρισμού και αναπτύσσονται πρότυπα και στάδια τουριστικής ανάπτυξης. Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται το ζωικό και φυτικό οικοσύστημα της Κρήτης σε συνδυασμό με τα προβλήματα της τουριστικής ανάπτυξης του νησιού. Στο κεφάλαιο τέσσερα, παρουσιάζονται και αναλύονται έννοιες και μέθοδοι κατασκευής κτιρίων με βάση βιοκλιματικές αρχιτεκτονικές μελέτες, ενώ γνωστοποιούνται και επιχειρήσεις οι οποίες λειτουργούν σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό με βάση την γενικότερη οικολογική συνείδηση. Ακολουθούν συμπεράσματα και προτάσεις με την ελπίδα κάποτε να είμαστε σε θέση σαν Έλληνες πολίτες και κάτοικοι αυτού του νησιού να αισθανόμαστε περήφανοι για τα επιτεύγματά μας.

Οι πρωτογενείς πηγές στις οποίες έκανε χρήση η έρευνα είναι η Παρατήρηση και η Συνέντευξη. Πραγματοποιήθηκε επίσκεψη στο γεωργικό πάρκο Agreco το οποίο ανήκει στον ένα εκ' των δύο μεγαλομετόχων του ομίλου **Greotel**, όπου πάρθηκε συνέντευξη από την κα Μαραβελάκη Εύα, υπεύθυνη του αγροκτήματος.

Οι Δευτερογενείς πηγές είναι κυρίως από έντυπο υλικό και πληροφορίες από το διαδίκτυο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1.0 Εισαγωγή

1.1 Ταξινόμηση των φυσικών πόρων

1.2 Βασικές έννοιες

1.2.1 Μορφές ενέργειας

1.3 Ενεργειακή κατάσταση της Ελλάδας

1.4 Παράγοντες ρύπανσης του περιβάλλοντος

1.5 Συμπέρασμα

**ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΟΣ.**

1

Πηγές ενέργειας Περιβάλλον και Άνθρωπος.

1.0. Εισαγωγή

Εξέλιξη! Για να πραγματοποιηθεί απαιτείται η ορθή και σε μεγάλο βαθμό λειτουργία της βιομηχανίας και της βιοτεχνίας, η κάλυψη των αναρίθμητων οικιακών αναγκών, η ικανότητα κίνησης των μεταφορικών μέσων και των μηχανημάτων δασικών και γεωργικών εργασιών. Όλες αυτές οι λειτουργίες όμως για να πραγματοποιηθούν με τη σειρά τους, απαιτούν τεράστιες ποσότητες ενέργειας, αλλά και γης σε ορισμένες περιπτώσεις. Ενέργειας που ο άνθρωπος παίρνει κυρίως από τον άνθρακα, την πυρηνική ενέργεια, το πετρέλαιο, τις υδατοπτώσεις και το φυσικό αέριο, (για την παραγωγή κυρίως ηλεκτρικής ενέργειας), μέσω της καύσης. Όμως η παραγωγή και απελευθέρωση μεγάλων ποσοτήτων καυσαερίων στην ατμόσφαιρα, επιφέρει καταστροφικά για το φυσικό περιβάλλον αποτελέσματα.

Τι εννοούμε όμως όταν χρησιμοποιούμε τον όρο «φυσικό περιβάλλον»; Ένας λογικός ορισμός θα ήταν ότι, φυσικό είναι το περιβάλλον το οποίο δεν έχει ποτέ δεχτεί την ανθρώπινη επίδραση. Ορισμός αστείος στις μέρες μας, αφού ένα τέτοιο περιβάλλον είναι ανύπαρκτο, αν σκεφτεί κανείς ότι ακόμα και στις υψηλότερες κορυφές του Έβερεστ μπορεί να βρει κατεψυγμένες σημαίες πρότερων κατακτητών τους. Αυτό που μπορούμε όμως να δεχτούμε για το φυσικό περιβάλλον είναι η κατάταξή του σε μια βαθμολογική κλίμακα ανθρώπινης επέμβασης όπου αυτή μεταβάλλεται από σχεδόν μηδενική (π.χ. τροπικά δάση Ασίας), μέχρι και σχεδόν πλήρης (π.χ. Μανχάταν). (Ακριώτης, 1995).

Κατ' επέκταση λοιπόν, όταν αναφερόμαστε στα περιβαλλοντικά προβλήματα, εννοούμε τα μειονεκτήματα που η ανθρώπινη επέμβαση επιφέρει στο φυσικό περιβάλλον. Δηλαδή: περιβαλλοντικά προβλήματα αποτελούν σε γενικές γραμμές οι περιπτώσεις υποβάθμισης και διαταραχής των φυσικών οικοσυστημάτων καθώς και των σημαντικών για τη ζωή στον πλανήτη λειτουργιών τους, αλλά και φαινόμενα εξάντλησης ή μη ορθολογικής χρήσης των φυσικών πόρων, ανανεώσιμων και μη. (Μπιμπίτσος, 1995).

1.1. Ταξινόμηση των φυσικών πόρων

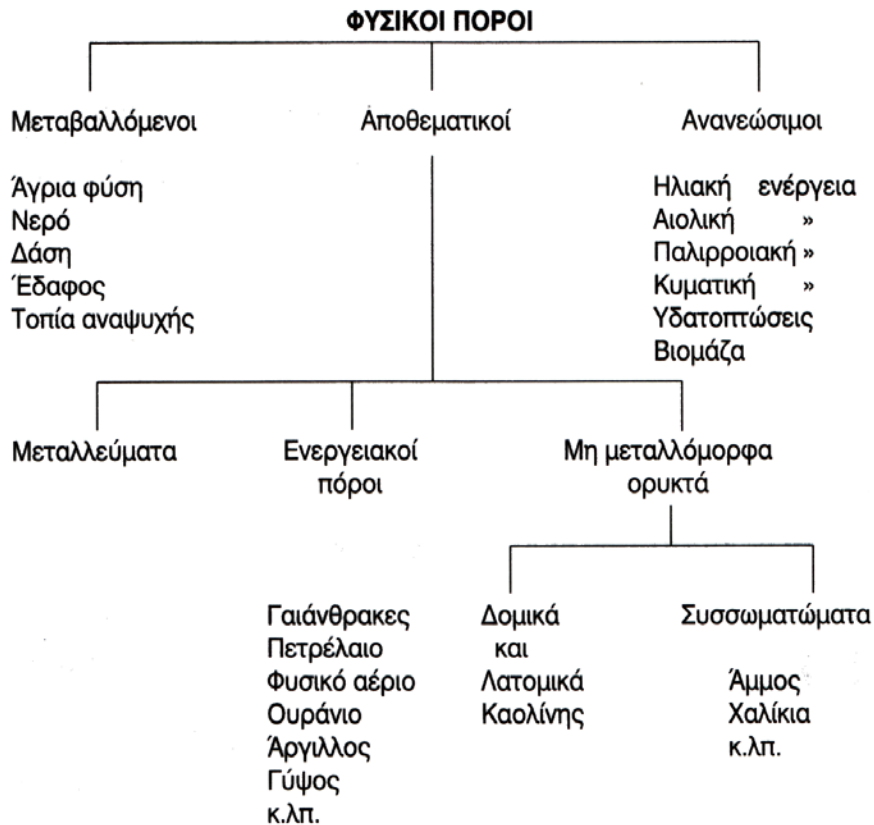
Οι φυσικοί πόροι με βάση την προσφορά τους στην παραγωγή ενέργειας ταξινομούνται σε τρεις μεγάλες κατηγορίες. Σ' αυτή των μεταβαλλόμενων πόρων, αυτή των αποθεματικών κι αυτή των ανανεώσιμων.

Μεταβαλλόμενοι είναι όλοι εκείνοι οι πόροι οι οποίοι αποτελούνται από στοιχεία που μπορούν να επηρεαστούν, δηλαδή να μειωθούν ή και να αυξηθούν από τις δραστηριότητες του ανθρώπου. Τέτοιοι πόροι είναι τα δάση, το νερό, η καλλιεργήσιμη γη, η άγρια ζωή και τα τοπία, όπου είναι εύκολα αντιληπτή η μεταβλητότητα αυτών των πόρων, εξ' αιτίας των γεωργικών δραστηριοτήτων, όπου μεγάλες δασικές εκτάσεις μετατρέπονται σε βοσκότοπους ή καλλιεργήσιμη γη, αλλά κι εξ' αιτίας της μείωσης κάποιων ειδών χλωρίδας και πανίδας.

Στη δεύτερη κατηγορία, αυτή των αποθεματικών πόρων, υπάγονται οι μη εξαντλήσιμοι ενεργειακοί πόροι, τα ορυκτά και τα μεταλλοφόρα. Παραδείγματα τέτοιων πόρων αποτελούν το πετρέλαιο, οι γαιάνθρακες και το φυσικό αέριο, όπου η υπερεκμετάλλευση μπορεί να οδηγήσει στην σπανιότητα ή ακόμα και στην εξάντλησή τους. Ζωτικό λοιπόν πρόβλημα των αποθεματικών πόρων είναι η μελλοντική διαθεσιμότητα κυρίως των μεταλλευμάτων και των ενεργειακών πόρων.

Στην κατηγορία των ανανεώσιμων πόρων όπου το γεγονός ότι υπόκεινται σε τροποποιήσεις και επηρεάζονται από τις ανθρώπινες δραστηριότητες, εντούτοις θεωρούνται μη εξαντλήσιμοι. Σ' αυτήν ανήκουν η ηλιακή, η αιολική, η παλιρροιακή, η κυματική ενέργεια, καθώς επίσης το νερό (υπό μορφή υδατοπτώσεως) και η βιομάζα.

Η βιομάζα βέβαια θα μπορούσε να επηρεαστεί από τις ανθρώπινες ενέργειες. Θα μπορούσε δηλαδή, να αυξηθεί με τις δασώσεις ή τις αναδασώσεις, ενώ η εξοικονόμηση μεγάλων ποσοτήτων βιομάζας θα μπορούσε να επιτευχθεί με την πληρέστερη συλλογή των υλοτομικών υπολειμμάτων και την ορθολογικότερη αξιοποίηση των θαμνώνων, αείφυλλων και πλατύφυλλων. (Τσατήρης, 2001).

ΣΧΗΜΑ 1.1 Ταξινόμηση φυσικών πόρων.

1.2. Βασικές έννοιες

Ενέργεια είναι οτιδήποτε σχετίζεται με δράση, με εργασία και κίνηση. Κάθε τι που παράγει δράση ή ακόμα είναι αποτέλεσμα δράσης. Οι έξι βασικές μορφές εμφάνισης της ενέργειας είναι: μηχανική, θερμική, χημική, ηλεκτρική, ακτινοβολός και πυρηνική ενέργεια. (Τσατήρης, 2002).

1.2.1. Μορφές ενέργειας

Μηχανική ενέργεια, χαρακτηρίζεται ως κινητική όταν προκαλεί κίνηση, δυναμική, δυναμική ή ενέργεια θέσεως όταν το αντικείμενο που την προκαλεί, διαθέτει ενέργεια λόγω της θέσης του, π.χ. δυναμική ενέργεια συχνά δημιουργεί και η βαρύτητα.

Θερμική ενέργεια, είναι η συνηθέστερη μορφή ενέργειας. Με τη θερμότητα π.χ. προερχόμενη από την καύση του άνθρακα παράγεται ατμός. Αυτός με τη σειρά του κινεί τη γεννήτρια κι αυτή παράγει ηλεκτρική ενέργεια ή κινεί τα έμβολα ατμομηχανής.

Χημική ενέργεια. Η συγκεκριμένη ενέργεια αποθηκεύεται σε διάφορα υλικά συστήματα, κατά τη διάρκεια του σχηματισμού τους, όπως για παράδειγμα η ηλιακή ενέργεια η οποία αποθηκεύεται κατά τη φωτοσύνθεση στα φυτικά μέρη, τα τρόφιμα ή τα αποθέματα γαιανθράκων και πετρελαίου. Η ενέργεια αυτή, ελευθερώνεται κατά τη διαδικασία μετατροπής της ύλης, π.χ. με την κατανάλωση τροφίμων, η χημική ενέργεια καλύπτει τις ανάγκες όλων των ζωντανών οργανισμών σε θερμότητα, κίνηση κλπ.

Ηλεκτρική ενέργεια. Η εύκολη μετατροπή της σε όλες τις άλλες μορφές ενέργειας, την καθιστά ως την πιο εύχρηστη μορφή ενέργειας. Παράγεται οποτεδήποτε δημιουργείται ροή ηλεκτρονίων (πηνίο), κι αυτό επιτυγχάνεται μηχανικώς ή από την καύση συμβατικών καυσίμων, (πετρέλαιο, λιγνίτης) ή και από πυρηνική σχάση.

Πυρηνική ενέργεια. Η μορφή αυτή ενέργειας αξιοποιήθηκε πρόσφατα και αποτελεί ταυτόχρονα την πιο ελπιδοφόρα αλλά και καταστρεπτική μορφή ενέργειας. Διότι μπορεί να μην επιβαρύνει το περιβάλλον με καυσαέρια, έχει όμως τα πυρηνικά απόβλητα και τον κίνδυνο των πυρηνικών ατυχημάτων. Δημιουργείται με την πυρηνική σχάση και την πυρηνική σύντηξη.

Ακτινοβόλος ενέργεια. Περιλαμβάνει τις ακτινοβολίες και το φως, τα οποία προέρχονται από το σύμπαν. Ενώ είναι από τις πιο άφθονες μορφές ενέργειας, η δύσκολη μετατροπή της σε άλλες μορφές (περισσότερο εύχρηστες όπως η ηλεκτρική), την κατατάσσει στις πιο δύσκολα αξιοποιήσιμες πηγές ενέργειας. (Τσατήρης, 2002).

1.3. Ενεργειακή κατάσταση της Ελλάδας

Το επίπεδο κατανάλωσης ενέργειας, διαφέρει σημαντικά από χώρα σε χώρα, ενώ, σύμφωνα με τους (Παπασταύρου, 1990 και το ΚΕΠΕ, 1991) οι κύριοι παράγοντες που το προσδιορίζουν είναι:

- Το επίπεδο οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της χώρας,
- Η αποδοτικότητα του ενεργειακού τομέα.
- Ο βαθμός ενεργειακής αυτοδυναμίας.
- Οι κλιματολογικές συνθήκες.

Στόχος των περισσότερων χωρών του πλανήτη, μετά την ενεργειακή κρίση, είναι ο έλεγχος, η συγκράτηση και τελικά η μείωση της κατανάλωσης ενέργειας και κυρίως πετρελαίου. Φυσικά ο καλύτερος τρόπος συγκράτησης της κατανάλωσης είναι η αύξηση της ενεργειακής απόδοσης ή πιο απλά η εξοικονόμηση ενέργειας.

Στη χώρα μας δυστυχώς, η ενέργεια κατασπαταλείται κι αυτό έχει σαν συνέπεια το υψηλό ενεργειακό κόστος. Η εισαγωγή πετρελαίου, καταλαμβάνει το 55% στο ενεργειακό ισοζύγιο της Ελλάδας, ποσοστό ακόμη πολύ υψηλό. (Κοδοσάκης 1992).

Ακόμα στη χώρα μας το 78,4% της ηλεκτρικής ενέργειας, παράγεται από λιγνιτικές μονάδες, το 14,2% από θερμικούς σταθμούς που χρησιμοποιούν υγρά καύσιμα όπως μαζούτ και ντήζελ, ενώ το υπόλοιπο από υδροηλεκτρικούς σταθμούς. Τα ελληνικά διυλιστήρια επεξεργάζονται μόλις το 3,2% της συνολικής ποσότητας αργού πετρελαίου το οποίο παράγεται στον Πρίνο. Οι εγχώριες ενεργειακές πηγές, καλύπτουν το ενεργειακό ισοζύγιο της χώρας σε ποσοστό 43,3% και αυτό σε μεγάλο βαθμό προέρχεται από την εκμετάλλευση του λιγνίτη. (Στουρνάς και άλλοι, 2000).

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1. Ποσοστό εκατοστιαίας συμμετοχής των διαφόρων πηγών στην πρωτογενή παραγωγή ενέργειας για τα έτη 1981-1988

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Λιθάνθρακας	-	-	-	-	-	-	-	-
Λιγνίτης	76,9	64,6	67,5	66,9	69,5	68,7	73,8	76,8
Αργό Πετρέλαιο	4,3	18,2	21,0	20,4	19,0	18,2	15,1	13,6
Φυσικό αέριο	-	1,3	1,2	1,2	1,0	1,3	1,4	1,6
Υδροηλεκτρική ενέργεια	18,8	15,9	10,3	11,5	10,5	11,8	9,7	8,0
Πυρηνική θερμότητα	-	-	-	-	-	-	-	-
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100

ΠΗΓΗ: Στατιστικές Περιβάλλοντος - ΕΣΥΕ, 1990.

Ο κίνδυνος εξάντλησης των συμβατικών ενεργειακών αποθεμάτων όχι απλά σε εγχώρια άλλα σε παγκόσμια κλίμακα, είναι ορατός. Η αύξηση της ενεργειακής ζήτησης, υπολογίζεται ότι θα είναι τριπλάσια, ίσως και τετραπλάσια της σημερινής, μέχρι το 2020. Και μπορεί βέβαια η κατά κεφαλήν κατανάλωση ενέργειας στην Ελλάδα, για τα δεδομένα της χώρας να είναι υψηλή, ενώ αντιστοιχεί μόνο στο 1/3 περίπου της κατανάλωσης των άλλων Ευρωπαϊκών χωρών και μόλις στο 1/6 της κατανάλωσης των ΗΠΑ, εντούτοις οι τάσεις εμφανίζονται αυξητικές.

Η Ελλάδα λοιπόν αντιμετωπίζει ενεργειακό πρόβλημα κι αυτό εμφανίζεται με δύο όψεις: την παγκόσμια, διότι η χώρα είναι σημαντικά εξαρτημένη από μη εγχώριες και ταυτόχρονα εξαντλούμενες πηγές ενέργειας και την εθνική, καθώς η Ελλάδα έχει ανάγκη ενεργειακής υποδομής η οποία θα εξασφαλίζει την εξοικονόμηση ενέργειας και θα μειώνει την ενεργειακή εξάρτηση.

1.4. Παράγοντες ρύπανσης του περιβάλλοντος

Οι δραστηριότητες του ανθρώπου, όπου ως στόχο έχουν τη συνεχόμενη πορεία του προς την εξέλιξη, γίνεται όλο και περισσότερο κατανοητό ότι επιβαρύνουν το περιβάλλον σε τόσο μεγάλο βαθμό, ώστε αυτό κάποια στιγμή στο μέλλον, να αδυνατεί να παρέχει φυσικούς πόρους στις επόμενες γενιές.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.2. Πυρκαγιές δασικών εκτάσεων στην Ελλάδα κατά τη χρονική περίοδο 1980-1988 και ποσότητες εκλυόμενου διοξειδίου του άνθρακα (CO₂)

Έτος	Στρέμματα καμένων δασικών εκτάσεων (1)	Ποσότητες εκλυόμενου CO ₂ (kg) (2)
1980	329.653	1.648.265
1981	814.173	4.070.865
1982	273.722	1.368.610
1983	196.132	980.660
1984	336.555	1.682.775
1985	1.054.503	5.272.515
1986	245.135	1.225.675
1987	464.600	2.323.000
1988	1.105.011	5.525.055

ΠΗΓΕΣ: Στατιστικές Περιβάλλοντος - ΕΣΥΕ, 1990 (1)
Sandberg et al., 1978 (2)

Οι κυριότερες τέτοιες ανθρωπογενείς πηγές ρύπανσης του περιβάλλοντος είναι, η παραγωγή ενέργειας και θέρμανσης, οι μεταφορές, η βιομηχανική δραστηριότητα καθώς και οι δασικές πυρκαγιές. Για την παραγωγή ενέργειας και θέρμανσης εκτός από την εκπομπή ατμοσφαιρικών ρύπων, ήδη αναφέραμε τον κίνδυνο εξάντλησης των ενεργειακών αποθεμάτων. Στον τομέα των μεταφορών, το αυτοκίνητο αποτελεί τον πρώτο υπεύθυνο για την ατμοσφαιρική ρύπανση, ειδικά των μεγάλων αστικών πόλεων, αφού εκπέμπει αέρια οξειδίου του αζώτου, μονοξειδίου του άνθρακα, αλλά και γαιανθράκων. Από την άλλη, η αλόγιστη χρήση φυσικών πόρων για την παραγωγή ενέργειας, η οποία καταναλώνεται στη βιομηχανία, καθώς και η μεγάλη σε ποσότητα έκλυση διοξειδίου του άνθρακα από τις δασικές πυρκαγιές, συμβάλλουν στην ατμοσφαιρική ρύπανση, (φαινόμενο θερμοκηπίου) κι επιδεινώνουν την εξάντληση των φυσικών πόρων. Κι αυτό διότι, τα δάση λειτουργούν αντιρρυπαντικά αφού, τα δέντρα μπορούν να απορροφούν και να συγκρατούν τα διάφορα οξείδια στα φύλλα τους. Βέβαια από το είδος των δέντρων εξαρτάται το ποσό απορρόφησης των οξειδίων και άρα αυτά ευθύνονται για το μέγεθος της αντιρρυπαντικής αξίας του δάσους.

Μπορούμε εύκολα από τον πίνακα 1.2. να καταλάβουμε πόσο περισσότερο θα είχαν ωφελήσει το περιβάλλον τα δάση, αν αυτά δεν είχαν καεί.

1.5. Συμπέρασμα

Η ανθρωπότητα, στο γενικότερο πλαίσιο των δραστηριοτήτων της, τείνει σιγά-σιγά να αναγνωρίσει ότι η εξελικτική της πορεία, όχι μόνο είναι καταστροφική για το περιβάλλον της, αλλά υποσκάπτει και το ίδιο της το μέλλον. Η αναγνώριση του γεγονότος αυτού έχει σαν αποτέλεσμα, την απαρχή των προσπαθειών και δραστηριοτήτων για την αναστροφή των απειλητικών κατευθύνσεων, τόσο από τη μεριά κυβερνήσεων και αναπτυξιακών εταιρειών, αλλά και απλών ανθρώπων σε ολόκληρο τον κόσμο. Δραστηριοτήτων ασυντόνιστων, όπως ένας νόμος για τη μόλυνση εδώ, αύξηση των παρεχόμενων κονδυλίων για μελέτη θεμάτων περιβάλλοντος εκεί και άλλες πολλές παρόμοιες προσπάθειες, που λόγω ακριβώς της ασυντόνιστης υπόστασής τους, πολύ λίγο προσφέρουν στην επίτευξη του επιθυμητού τελικά στόχου. Αυτόν του περιβαλλοντικά σταθερού μέλλοντος.

Το να οικοδομηθεί ένα περιβαλλοντικά σταθερό μέλλον για την ανθρωπότητα και για τις γενιές που θα ακολουθήσουν, είναι προφανές ότι πάνω απ' όλα απαιτεί όραμα για το μέλλον αυτό. Διότι σίγουρα υπάρχουν βασικές ανάγκες, που σήμερα καλύπτονται με τη χρήση ορυκτών καυσίμων, τη χρήση φυσικών πόρων, αλλά και με την αποψίλωση δασών, όλες ενέργειες ικανές να καταδικάσουν το περιβάλλον και το μέλλον αυτού σε μόλυνση και εξάντληση των φυσικών πόρων που αυτό προς το παρόν είναι σε θέση να διαθέσει.

Η σημερινή λοιπόν πορεία είναι τόσο νοσηρή και με αρνητικά για το περιβάλλον αποτελέσματα, ώστε είναι τελικά μεγαλύτερος ο προβληματισμός εξεύρεσης μιας μελλοντικής εικόνας του περιβάλλοντος, η οποία τελικά θα μπορούσε να αποτελέσει τον «οδηγό», σύμφωνα με τον οποίο θα οικοδομούσαμε ένα σταθερό και με διάρκεια περιβαλλοντικό μέλλον. Τη δημιουργία μιας αυτοσυντηρούμενης κοινωνίας, ικανής να καλύψει τις ανάγκες της, χωρίς να καταστρέψει και κατ' επέκταση να υποσκάψει τις προοπτικές των επόμενων γενιών. Μιας κοινωνίας με γνώμονα την ευθύνη κάθε γενιάς να διασφαλίσει στις επόμενες τη μεταβίβαση του φυσικού και οικονομικού κληροδοτήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2.0 Εισαγωγή

2.1 Βασικές έννοιες

(Τουρισμός – Τουρίστας – Τουριστική
επιχείρηση – Τουριστικό προϊόν)

2.2 Τουριστική ανάπτυξη

2.2.1 Τουριστική ζήτηση

2.2.2 Τουριστικοί πόροι

2.2.3 Επιρροή προτύπων τουριστικής ανάπτυξης

3.2.3.1 Πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης

2.2.4 Εμπλεκόμενα μέρη

2.2.5 Τουριστικές επιχειρήσεις

2.2.6 Τουριστική πολιτική

2.3 Στάδια τουριστικής ανάπτυξης

**ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ – ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ –
ΕΝΝΟΙΕΣ & ΣΤΑΔΙΑ**

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο

Τουρισμός. Τουριστική Ανάπτυξη. Έννοιες & Στάδια.

2

2.0. Εισαγωγή

Η συμβολή του τουρισμού στην ανάπτυξη μιας χώρας ή ειδικότερα ενός προορισμού, παίζει αναμφίβολα μεγάλης σημασίας ρόλο. Κι αυτό διότι μέσω του τουρισμού, δημιουργούνται θέσεις εργασίας για τους κατοίκους της περιοχής, βελτιώνεται η υποδομή της, επενδύονται κεφάλαια για την δημιουργία τουριστικών ή παράλληλων με τον τουρισμό επιχειρήσεων και γενικότερα βελτιώνεται το βιοτικό επίπεδο του ντόπιου πληθυσμού. (Vaughan, Andriotis & Wilkes 2000, Andriotis 2001).

Αποτελεί όμως ο τουρισμός πανάκεια ή η ύπαρξή του έχει και αρνητικές επιδράσεις; Σίγουρα για κάθε δράση υπάρχει και μια αντίδραση, απαράβατος νόμος της φυσικής και δε θα ήταν ποτέ δυνατό η δράση του τουρισμού να αποτελεί εξαίρεση. Η αντίδραση λοιπόν, ή η αρνητική επίδραση του τουρισμού στις περιοχές υποδοχής τουριστών, έχει να κάνει με την υιοθέτηση ξένων συνηθειών και προτύπων, αλλοιώνοντας έτσι την αρχική εικόνα και το χαρακτήρα του ντόπιου πληθυσμού. Ακόμα οι ανθρώπινες σχέσεις αντιμετωπίζονται πλέον κάτω από το πρίσμα του εμπορίου. Η κυριότερη όμως αρνητική επίδραση, που μπορεί να προκληθεί από τη δράση του τουρισμού, έχει να κάνει με το φυσικό περιβάλλον του προορισμού υποδοχής. Η ανεξέλεγκτη και μαζική προσέλευση ατόμων, μπορεί να επιφέρει όχι μόνο περιβαλλοντολογικές μολύνσεις, αλλά και μεταμορφώσεις περιοχών φυσικού κάλους σε αστικές περιοχές ή ακόμα χειρότερα και ολοκληρωτικές αλλοιώσεις πολιτισμών. Είναι ηλίου φαινότορο, ότι αυτό κάποτε μπορεί και να συμβαίνει, αν σκεφτεί κανείς ότι ο μεγάλος αριθμός τουριστών, συντελεί στην υποβάθμιση του επιπέδου διαβίωσης των κατοίκων και στην αλλοτρίωση των κοινωνικών θεσμών. (Andriotis 2003a, 2003b, Andriotis & Vaughan 2003a, Κοκκώσης 2001, Κοκκώσης & Τσάρτας 2001, Σπιλάνης 2002). Παράλληλα, παρατηρείται διαρροή των τουριστικών εσόδων από την ντόπια οικονομία, αφού πολλές και μεγάλες τουριστικές επιχειρήσεις, στην προσπάθειά τους να κρατούν τα κοστολόγια τους σε χαμηλά επίπεδα,

αγοράζουν εισαγόμενα προϊόντα, απασχολούν αλλοδαπό εργατικό δυναμικό και πολλές φορές ανήκουν ή διοικούνται από μη ντόπια άτομα. (Andriotis 2002b, Παπαδάκη-Τζεδάκη 1997).

Έπειτα απ' όλα τα προαναφερθέντα είναι κατανοητό ότι θα πρέπει ο προσανατολισμός της τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής, να γείρει στην αναζήτηση προτύπων με όσο το δυνατό υγιέστερες επιδράσεις για το περιβάλλον γενικότερα. Ενός προτύπου ή προτύπων τα οποία να δείχνουν ιδιαίτερο σεβασμό στο περιβάλλον και τον πολιτισμό κι ίσως όχι τόσο μεγάλο ενδιαφέρον για το μέγεθος του οικονομικού αποτελέσματος από την εφαρμογή τους. Μιλάμε δηλαδή για ένα είδος ενεργητικού τουρισμού, ο οποίος θα έρχεται σε αντίθεση με το μαζικό τουρισμό, δημιουργώντας έτσι μια νέα φιλοσοφία, αυτή του εναλλακτικού τουρισμού ως το καταλληλότερο πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης, μιας χώρας ή μιας περιοχής. Πέρα όμως από την εύρεση ενός τέτοιου κατάλληλου σχεδίου ανάπτυξης, πρέπει να μας απασχολεί και το ποιοι είναι τελικά οι κατ' εξοχήν αρμόδιοι γι' αυτό. Δεν είναι άραγε αρμοδιότητα αυτών που περισσότερο απ' όλους θα επηρεάσει τη ζωή τους μια οποιαδήποτε ανάπτυξη του τόπου τους;

2.1. Βασικές έννοιες

Πριν όμως προχωρήσουμε σε οποιαδήποτε παρουσίαση και ανάλυση, εξειδικευμένων θεμάτων του Τουρισμού, καλό θα ήταν να παρουσιάσουμε τον ορισμό βασικών για τον τομέα εννοιών. Έτσι :

2.1.1. Τουρισμός

Σύμφωνα με τη Διεθνή Ένωση Επιστημονικών Εμπειρογνομόνων Τουρισμού, Τουρισμός θα μπορούσε να οριστεί το σύνολο των φαινομένων και των σχέσεων που προκύπτουν από την αμοιβαία επίδραση τουριστών, τουριστικών επιχειρήσεων, τόπων φιλοξενίας και διοικήσεων τόπων φιλοξενίας στη διαδικασία προσέλκυσης, υποδοχής και φιλοξενίας επισκεπτών, δηλαδή τουριστών κι εκδρομέων.

Αποτελεί ένα σύνθετο δραστηριοτήτων, προϊόντων, υπηρεσιών και παραγωγικών μονάδων, που προσφέρει μια ταξιδιωτική εμπειρία σε μεμονωμένα άτομα ή ομάδες ατόμων που φεύγουν προσωρινά από τον τόπο της μόνιμης διαμονής τους και ταξιδεύουν σε

κάποιο τουριστικό προορισμό της επιλογής τους, ενδεχόμενα δε και σε περισσότερους από ένα, με σκοπό την ικανοποίηση των τουριστικών αναγκών ή επιθυμιών τους που μπορεί να μην είναι πάντα ανάγκες ή επιθυμίες ξεκούρασης, ψυχαγωγίας, διασκέδασης κλπ. (Ηγουμενάκης, 1991).

2.1.2. Τουρίστας

Είναι το άτομο που ταξιδεύει για ένα χρονικό διάστημα 24 ή και περισσότερων ωρών, σε μια χώρα διαφορετική από εκείνη στην οποία διαμένει μόνιμα, είτε για λόγους αναψυχής, διασκέδασης, ξεκούρασης ή ακόμα κι εργασίας.

2.1.3. Τουριστική επιχείρηση

Οι τουριστικές επιχειρήσεις είναι παραγωγικές μονάδες με διάφορες νομικές μορφές όπως, Α.Ε., Ε.Π.Ε., Ο.Ε. κλπ., στις οποίες ένα ή περισσότερα άτομα παίρνουν αποφάσεις σχετικά με την παραγωγή τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών. Ανεξάρτητα από την οικονομική τους κατάσταση, το μέγεθος, την οργάνωση κλπ., έχουν σαν στόχο την με κάθε τρόπο και με όλα τα διαθέσιμα μέσα, μεγιστοποίηση των κερδών τους και κάτω από αυτό το πρίσμα παίρνονται και οι αποφάσεις τους.

Ο όρος τουριστική επιχείρηση, χρησιμοποιείται στην τουριστική οικονομία και δε σημαίνει ξενοδοχείο, τουριστικό γραφείο ή κάτι ανάλογο. Ξενοδοχείο ή τουριστικό γραφείο είναι ο φυσικός τόπος στον οποίο γίνεται η παραγωγή των τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών, ενώ τουριστική επιχείρηση είναι η οργανωτική οντότητα που έχει λειτουργεί το ξενοδοχείο ή το τουριστικό γραφείο. Είναι σαφές λοιπόν ότι μια τουριστική επιχείρηση μπορεί να έχει και να λειτουργεί παραπάνω από ένα τουριστικά γραφεία ή ξενοδοχεία. (Ηγουμενάκης, 1991).

2.1.4. Τουριστικό προϊόν

Σε μια υπέρ-απλουστευμένη μορφή ορισμού, θα μπορούσε να πει κανείς ότι, τουριστικό προϊόν ή πακέτο είναι η συνδυασμένη προσφορά υλικών και άυλων αγαθών με στόχο την ικανοποίηση των τουριστικών αναγκών κι επιθυμιών των τουριστών. Το τουριστικό προϊόν στην απλούστερή του μορφή περιλαμβάνει τέσσερα βασικά συνθετικά στοιχεία όπως :

1. Τον τόπο προορισμού. Δηλαδή τα φυσικά θέλγητρα ενός τόπου όπως κλιματολογικά και πολιτιστικά στοιχεία, έργα τουριστική υποδομής και ανωδομής καθώς και οικονομική προσπελασιμότητα.
2. Το μεταφορικό μέσο. Δηλαδή το μέσο με το οποίο πραγματοποιείται το ταξίδι προς τον τουριστικό προορισμό. Το πιο συνηθισμένο αλλά και ακριβότερο μεταφορικό μέσο είναι το αεροπλάνο, που εξασφαλίζει όμως άνεση και οικονομία χρόνου στους τουρίστες.
3. Το κατάλυμα. Είναι το μέρος όπου φιλοξενείται ο τουρίστας στον τόπο που επισκέπτεται. Το κατάλυμα διαφέρει ως προς τον τύπο και την κατηγορία, (motel, bungalow, sale, camping, villa) κλπ., κι όπως και το μεταφορικό μέσο παίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της τιμής του τουριστικού πακέτου στο σύνολο του.
4. Τα τράνσφερ. Εξασφαλίζουν την άνετη μεταφορά των τουριστών από το σημείο άφιξής τους (αεροδρόμιο, λιμάνι, κλπ), στο ξενοδοχείο ή όποιο άλλο κατάλυμα έχουν επιλέξει, και αντίστροφα. Τα τράνσφερ γίνονται συνήθως με πολυτελή πούλμαν ή και με ταξί ή λιμουζίνα ανάλογα με την κατηγορία του τουριστικού πακέτου. (Ηγουμενάκης, 1991).

2.2. Τουριστική ανάπτυξη

Είναι η όλη διαδικασία συμμετοχής του τουρισμού, στην ευρύτερη οικονομική ανάπτυξη και πρόοδο ενός τόπου. Για να είναι θετική η συμβολή του τουρισμού στην οικονομική εξέλιξη και πρόοδο μιας χώρας, θα πρέπει η ανάπτυξή του να είναι προγραμματισμένη και ελεγχόμενη. Τα χαρακτηριστικά της τουριστικής ανάπτυξης διαμορφώνονται με βάση κάποιες παραμέτρους, που ισχύουν άλλοτε σε μικρότερο κι

άλλοτε σε μεγαλύτερο βαθμό, για διαφορετικές κάθε φορά, τουριστικά αναπτυσσόμενες περιοχές. Οι παράμετροι αυτοί εμφανίζονται και αναλύονται παρακάτω.

2.2.1. Τουριστική ζήτηση

Η πορεία της τουριστικής ανάπτυξης επηρεάζεται άμεσα από την τουριστική ζήτηση. Διότι εξ' αιτίας των πρώτων ταξιδιών αναψυχής, τα οποία αποτέλεσαν τα πρώτα κίνητρα διακοπών, η τουριστική ζήτηση αυξήθηκε. Έτσι μπορούμε να καταλάβουμε ότι, στην αυξητική αυτή πορεία της τουριστικής ζήτησης οφείλεται η ανάπτυξη παραθαλάσσιων ή ορεινών περιοχών. Στην τουριστική ζήτηση οφείλεται επίσης η τμηματοποίηση της τουριστικής αγοράς και η κατάταξή της σε τομείς. (π.χ. περιοχές για χειμερινά σπορ, περιοχές με ήλιο και θάλασσα κλπ.).

Καθώς λοιπόν η τουριστική ζήτηση εξελίσσεται, παρατηρούμε ότι ταυτόχρονα εξελίσσεται και η τουριστική ανάπτυξη, αφού ένας προορισμός πολλές φορές συνδυάζει διαφορετικούς τύπους προϊόντων και υπηρεσιών, κάθε φορά ανάλογα με τον τύπο ζήτησης.

2.2.2. Τουριστικοί πόροι

Για να αναπτυχθεί τουριστικά μια χώρα ή μια περιοχή, θα πρέπει να διαθέτει σημαντικούς τουριστικούς πόρους, με συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι άλλων αντίστοιχα τουριστικών προορισμών. Τουριστικοί πόροι για μια περιοχή αποτελούν οι φυσικοί πόροι (κλίμα, φυσικό περιβάλλον κλπ.), οι πολιτιστικοί πόροι (τοπικά ήθη και έθιμα, παράδοση, πολιτιστικές εκδηλώσεις κλπ.), αλλά και οι υποδομές και υπηρεσίες, οι οποίες άμεσα ή έμμεσα συμβάλλουν στην τουριστική ανάπτυξη της εκάστοτε περιοχής, όπως ξενοδοχεία, μεταφορικά μέσα, πρακτορεία κλπ. Η εξέλιξη στον τομέα του τουρισμού είναι τέτοια, ώστε τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ανάπτυξη ακόμα και για τους τεχνολογικά κατασκευασμένους τουριστικούς πόρους, όπως αυτοί των θεματικών πάρκων. (Disneyland).

2.2.3. Επιρροή προτύπων τουριστικής ανάπτυξης

Κατά τη δυναμική πορεία εξέλιξης του τουρισμού, διαμορφώθηκαν κάποια πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης, που είτε γιατί είχαν μεγάλο εμπορικό κέρδος, είτε γιατί

πέτυχαν την ραγδαία ανάπτυξη των περιοχών που εφαρμόστηκαν, θεωρήθηκαν «πετυχημένα». Η παγίωσή τους όμως αυτή, είχε σαν αποτέλεσμα τη μεταφορά και εφαρμογή των μοντέλων αυτών ανάπτυξης σε πολλές και διαφορετικές περιοχές με τουριστικό ενδιαφέρον ανά την χώρα ή ακόμα και τον κόσμο. Μεταφορά που δε συνεπαγόταν πάντοτε την καλύτερη και σωστότερη ανάπτυξη των συγκεκριμένων κάθε φορά αναπτυσσόμενων τουριστικών περιοχών.

2.2.3.1. Πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης

Υπάρχουν πάρα πολλά πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης και το κάθε ένα από αυτά είναι περισσότερο ή λιγότερο ιδανικό για την εκάστοτε αναπτυσσόμενη τουριστικά περιοχή. Στον πίνακα 2.1. παρουσιάζονται περιγραφικά τα κυριότερα πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης. Θα πρέπει βέβαια να σημειώσουμε ότι κάθε ένα απ' αυτά, βασίζεται κατά κύριο λόγο είτε στο πρότυπο του μαζικού τουρισμού, είτε σ' αυτό του εναλλακτικού.

Χρησιμοποιώντας βέβαια τον όρο «εναλλακτικός τουρισμός», πρέπει πρώτα απ' όλα να είμαστε σε θέση να κατανοήσουμε τι αυτός σημαίνει. Αρχικά πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ότι είναι μια μορφή τουρισμού, εναλλακτική της μέχρι σήμερα επικρατέστερης. Και η μορφή που κυριαρχεί σήμερα στο χώρο είναι ο μαζικός τουρισμός. Σ' αυτή τη μορφή τουρισμού οφείλονται και οι περισσότερες των αρνητικών συνεπειών τουριστικής ανάπτυξης ενός προορισμού ή περιοχής. Διότι ο μαζικός τουρισμός, εκτός από τα μεγάλα οικονομικά αποθέματα, συγκεντρώνει και μεγάλο αριθμό τουριστών. Επιπλέον απαιτεί μεγάλες οικονομικές επενδύσεις, ενώ επιτρέπει λιγότερη συμμετοχή της ντόπιας κοινωνίας στην διαδικασία της ανάπτυξης. (Andriotis 2002a, Doggart & Doggart 1996, Faulkner 1998).

Εδώ λοιπόν έρχεται να αντιπαρατεθεί ο εναλλακτικός τουρισμός, στον οποίο όμως σύμφωνα με τους Cazes (1989), Himetoglou (1992), Mader (1998) και Weaver (1991), έχουν προσδοθεί και ονομασίες όπως: «κατάλληλος», «οίκο-», «ήπιος», «υπεύθυνος», «ελεγχόμενος», «χαμηλών προσκρούσεων», «ευγενής», «μικρής κλίμακας», «διαφορετικός», «επιδέξιος», «παρορμητικός», «αντί-τουρισμός», «συμμετοχικός» και «πράσινος». Η ολοκληρωμένη όμως έννοια του εναλλακτικού τουρισμού, δίνεται από τον Inskoop (1991) και που έχει ως εξής: «Ο εναλλακτικός τουρισμός είναι μικρής κλίμακας, μη συμβατικής φύσης, μη μαζικής εξειδίκευσης. Κοινωνικά και περιβαλλοντολογικά ευαίσθητος και γεμάτος σεβασμό».

Κατανοούμε λοιπόν ότι με τον όρο «εναλλακτικός τουρισμός», ως πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής, εννοούμε την προώθηση μιας μορφής ταξιδιού, φιλικής προς το περιβάλλον, η οποία επιτρέπει την αυτόνομη υποδομιακή και ανοδομιακή ανάπτυξη του τόπου, επιτρέποντας τη συμμετοχή του ντόπιου πληθυσμού, ώστε αυτή να είναι ορθολογική και όχι βασισμένη σε συμφέροντα ξένων επιχειρηματιών και θεσμικών παραγόντων του τουριστικού χώρου. Μια μορφή που να βασίζεται στην υποστήριξη και αλληλοσύνδεση των εμπλεκόμενων μελών, δηλαδή του ντόπιου πληθυσμού, των υπεύθυνων αρχών ανάπτυξης και προστασίας του περιβάλλοντος, αλλά και των επιχειρηματιών που κοινό σκοπό οφείλουν να έχουν την υγιή τουριστική ανάπτυξη του τόπου, με οφέλη τόσο για τον ντόπιο πληθυσμό και τους επιχειρηματίες, όσο και για τη διατήρηση των φυσικών πόρων και ανάδειξη των πολιτιστικών στοιχείων της περιοχής.

Είναι γεγονός, πως μια τέτοια ηπιότερη προσέγγιση ανάπτυξης τουριστικών προορισμών, έχει αποκτήσει μεγάλο αριθμό από φανατικούς οπαδούς, αλλά και υποστηρικτές σε μεγάλη κλίμακα κοινωνικών ομάδων και κινημάτων. Ομάδων οι οποίες αναζητούν ποιότητα στο ταξίδι, αλλά και διαμονή που να προσφέρει δυνατότητα διείσδυσης στην ντόπια κοινωνία και κουλτούρα, παράλληλα με την προστασία του περιβάλλοντος.

Είναι όμως η μορφή αυτή, του εναλλακτικού τουρισμού και η καταλληλότερη για την ανάπτυξη μιας χώρας ή περιοχής τουρισμού; Ποιος είναι τελικά ο ρόλος του; Σίγουρα δεν αποφέρει τόσο μεγάλα οικονομικά οφέλη, στο ίδιο μικρό χρονικό διάστημα, που αυτό γίνεται εφικτό με τον μαζικό τουρισμό. Και σίγουρα δεν επιτρέπει ανεξέλεγκτο αριθμό προσέλευσης ατόμων σε μια περιοχή, αγνοώντας τη φέρουσα ικανότητά της.

Από την άλλη όμως, αυξάνει τη διασύνδεση του τουριστικού τομέα γενικότερα, με τομείς της οικονομίας όπως: την γεωργία, την κτηνοτροφία και την χειροτεχνία. Επίσης μειώνει τη διαρροή χρημάτων από την τοπική οικονομία, για αγορά εισαγόμενων προϊόντων ή απασχόληση αλλοδαπών στην ντόπια βιομηχανία, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται έτσι υψηλοί οικονομικοί δεσμοί σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Συμβάλει ακόμα στη μείωση της υπανάπτυξης περιοχών, λόγω του μαζικού τουρισμού, αφού προσελκύει τουρίστες σε αγροτικές περιοχές ή περιοχές απομακρυσμένες από τα αστικά κέντρα γενικότερα και άρα ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός των περιοχών αυτών δεν επιλέγει την μετανάστευση, διότι πλέον μπορεί να εργασθεί και να ευημερήσει στον τόπο του, λόγω των θέσεων εργασίας που προκύπτουν από τον εναλλακτικό τουρισμό.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1. Κυριότερα πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης

Πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης					
1	2	3	4	5	6
Οργανωμένου μαζικού τουρισμού διακοπών καλοκαιρινής ή χειμερινής περιόδου	Ενταγμένο στο τοπικό αναπτυξιακό πλαίσιο, π.χ. αστικός τουρισμός, τουρισμός υπαίθρου	Βιώσιμου τουρισμού με χρήση ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού	Τουριστικής ανάπτυξης σε θύλακες, π.χ. τουριστικά χωριά, θεματικά πάρκα κ.ά.	Παραθεριστικό σε περιοχές με μεγάλο αριθμό διαφόρων τύπων παραθεριστικών κατοικιών	Εναλλακτικού τουρισμού με έμφαση σε μία ή περισσότερες εναλλακτικές μορφές του τουρισμού

2.2.4. Εμπλεκόμενα μέρη

Ενώ ο τομέας του τουρισμού γενικότερα εξελίσσεται, οι οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις, αυξάνονται ανάλογα, για τις τουριστικές περιοχές στις οποίες αυτός αναπτύσσεται. Είναι λοιπόν όλο και μεγαλύτερη η ανάγκη λήψης μέτρων, ακόμα και γι' αυτόν τον τομέα της τουριστικής ανάπτυξης.

Ποιοι όμως είναι υπεύθυνοι για το ρόλο αυτό; Ποια είναι τελικά τα εμπλεκόμενα εκείνα μέρη, που αρμοδιότητά τους έχουν ή θα έπρεπε να έχουν την λήψη σωστών μέτρων ή το σωστό σχεδιασμό ανάπτυξης του τόπου τους, ώστε το συνολικό αποτέλεσμα να είναι ένας κόσμος με καθαρό περιβάλλον, υγιή πληθυσμό και ανεξάντλητους φυσικούς πόρους; Θα έλεγε κανείς ... όλοι. Από τη μία μεριά κυβερνήσεις - υπουργεία, μη κυβερνητικοί οργανισμοί, εθνικοί τουριστικοί οργανισμοί και από την άλλη, ταξιδιωτικές και τουριστικές επιχειρήσεις, τοπικές αρχές ακόμα και το ευρύ κοινό.(Agenda 21)

Όλα αυτά τα μέρη, μπορεί εύκολα να καταλάβει κανείς, πως απαιτείται να δεσμευτούν μεταξύ τους, (πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά), προκειμένου να καταφέρουν το σκοπό τους, δηλαδή, την υπεύθυνη ως προς το περιβάλλον και σωστή τουριστική ανάπτυξη του τόπου τους ή της χώρας γενικότερα. Απαιτείται δηλαδή, αυξημένη προσοχή και ευαισθητοποίηση στα περιβαλλοντικά και αναπτυξιακά θέματα, σε όλα τα επίπεδα συνεργασίας, ανάμεσα σε κοινωνία και κυβερνήσεις αλλά και η κατανομή

των προτεραιοτήτων που αφορούν τόσο στην ανάπτυξη της κοινωνίας, όσο και στην οικονομική ευημερία των ανθρώπων. (Βαρβαρέσος, 1999).

2.2.5. Τουριστικές επιχειρήσεις

Από την εξέλιξη και διεθνοποίηση του τουρισμού τα τελευταία χρόνια, δε θα μπορούσε να μην έχουν επηρεαστεί και οι μεγάλες τουριστικές επιχειρήσεις. Οι τουριστικά αναπτυσσόμενες αγορές διαφόρων χωρών ανά τον κόσμο, ανύψωσαν τις μεγάλες τουριστικές επιχειρήσεις (tour operators), με αποτέλεσμα οι τελευταίες να μπορούν πλέον να επηρεάσουν σε μεγάλο ποσοστό – και μάλιστα άμεσα – την τουριστική ζήτηση από τη μεριά της προσφοράς.

2.2.6. Τουριστική πολιτική

Η ανάγκη της διαχείρισης της τουριστικής ανάπτυξης τα τελευταία 30 χρόνια έχει επίσης οδηγήσει σε μια εντυπωσιακά μεγάλη αύξηση τέτοιων πολιτικών προγραμματισμού. Δηλαδή η διεθνής, εθνική ή ακόμα και τοπική τουριστική πολιτική έχει διευρυνθεί τόσο, ώστε προσανατολίζεται κάθε φορά σε διαφορετικές πτυχές τουριστικής ανάπτυξης. Για πολλές τουριστικά αναπτυσσόμενες χώρες, χαρακτηριστικό της τουριστικής πολιτικής είναι η ενίσχυση της «τοπικότητας», σ' ό,τι αφορά στον προγραμματισμό αλλά και τη διαχείριση της τουριστικής ανάπτυξης.

ΣΧΗΜΑ 2.1 Παράμετροι τουριστικής ανάπτυξης.

2.3. Στάδια τουριστικής ανάπτυξης

Με τον όρο «στάδια», εννοούμε τις διαδοχικές φάσεις της τουριστικής ανάπτυξης, από τις οποίες περνά μια περιοχή καθώς αναπτύσσεται. Σε κάθε μια από αυτές διαμορφώνονται συγκεκριμένα κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά και τύποι τουριστικών υποδομών και υπηρεσιών.

Παρακάτω παρουσιάζεται το εξελικτικό μοντέλο των τριών σταδίων ανάπτυξης περιοχών, οι οποίες πριν εξελιχθούν σε τουριστικές ήταν κατά κύριο λόγο, μικρά αστικά κέντρα της υπαίθρου, αγροτικές κοινότητες ή νησιά. Σ' αυτό, ανά στάδιο εξέλιξης, αρχικά εμφανίζονται οι αλλαγές στην τοπική κοινωνία, έπειτα οι κυριότεροι παράγοντες που ευθύνονται για τις αλλαγές αυτές και τέλος τα μέσα και οι τρόποι με τους οποίους οι αλλαγές αυτές κάνουν την εμφάνισή τους. (χαρακτηριστικά τουριστικής ανάπτυξης).

1ο Στάδιο ανάπτυξης

Αλλαγές στην τοπική κοινωνικοοικονομική δομή	Παράγοντες που συμβάλλουν σε αυτές τις αλλαγές	Χαρακτηριστικά τουριστικής ανάπτυξης
<ul style="list-style-type: none"> • Η περιοχή ανακαλύπτεται συνήθως από τουρίστες ή ντόπιους επιχειρηματίες από άλλη περιοχή της χώρας • Σταδιακή και αργή αλλαγή των παραγωγικών δομών της περιοχής με στροφή προς τις υπηρεσίες • Πρώτες ενδείξεις αστικοποίησης σε σημαντική μερίδα του πληθυσμού (ιδιαίτερα τους νέους) • Οι τουρίστες αντιμετωπίζονται ως φιλοξενούμενοι από τους ντόπιους ή ως φορείς διαφορετικών αντιλήψεων 	<ul style="list-style-type: none"> • Ντόπιοι επιχειρηματίες της περιοχής • Νέοι της περιοχής • Ντόπιοι επιχειρηματίες από άλλη περιοχή της χώρας • Τουρίστες ημεδαποί • Τουρίστες αλλοδαποί • Πρόγραμμα τουριστικής ανάπτυξης τοπικής ή εθνικής εμβέλειας • Η προβολή κάποιου ειδικού τουριστικού πόρου (ποτάμι, λίμνη, παραδοσιακός οικισμός κ.λπ.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Πρώτη υποτυπώδης υποδομή (καταλύματα, πανδοχεία) σε ξενοδοχεία και επιχειρήσεις εστίασης (εστιατόρια) • Μικρός αριθμός τουριστών που ταξιδεύουν αυτόνομα και επιθυμούν τη διαμονή σε περιοχές ήσυχες, με καθαρό φυσικό περιβάλλον • Ανύπαρκτη διαφημιστική «εικόνα» στις τουριστικές αγορές του μαζικά οργανωμένου τουρισμού • Πρώτες –μικρής εμβέλειας– τουριστικές επενδύσεις

2ο Στάδιο ανάπτυξης

Αλλαγές στην τοπική κοινωνικοοικονομική δομή	Παράγοντες που συμβάλλουν σε αυτές τις αλλαγές	Χαρακτηριστικά τουριστικής ανάπτυξης
<ul style="list-style-type: none"> • Ταχύτατες αλλαγές στην κοινωνική και παραγωγική δομή: εγκατάλειψη όλων των κλάδων και στροφή στην απασχόληση (άμεση ή έμμεση) στον τουρισμό • Επαγγελματική και κοινωνική κινητικότητα (ιδιαίτερα από νέους και γυναίκες) με στόχο τα τουριστικά επαγγέλματα • Υιοθέτηση των καταναλωτικών και κοινωνικών προτύπων των αστικών κέντρων από μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού • Οι σχέσεις των τουριστών με τους ντόπιους γίνονται σταδιακά σχέσεις «εμπορικής συναλλαγής» 	<ul style="list-style-type: none"> • Τουριστικές επιχειρήσεις εθνικής εμβέλειας (πρακτορεία, ξενοδοχεία) • Ντόπιοι και αλλοδαποί επιχειρηματίες που επενδύουν στην περιοχή • Τουριστικές επιχειρήσεις διεθνούς εμβέλειας (tour-operators) • Το κράτος, με προγράμματα ανάπτυξης και προβολής της περιοχής • Οι εργαζόμενοι στις τουριστικές επιχειρήσεις • Μετανάστες ντόπιοι που επιστρέφουν στην περιοχή 	<ul style="list-style-type: none"> • Δημιουργία μιας σύνθετης τουριστικής υποδομής (ταβέρνες, μεγάλα ξενοδοχεία, μπαρ, πρακτορεία κ.λπ.) • Μεγάλης εμβέλειας επενδύσεις από το κράτος και πρώτες σημαντικές επενδύσεις από ιδιώτες • Σημαντικές αλλαγές στη χωρική και λειτουργική οργάνωση της περιοχής, ώστε να εξυπηρετούνται οι τουρίστες • Πρώτες ομάδες οργανωμένου τουρισμού που ταξιδεύουν χρησιμοποιώντας υπηρεσίες • Η περιοχή αποκτάει διαφημιστική «εικόνα»

3ο Στάδιο ανάπτυξης

Αλλαγές στην τοπική κοινωνικοοικονομική δομή	Παράγοντες που συμβάλλουν σε αυτές τις αλλαγές	Χαρακτηριστικά τουριστικής ανάπτυξης
<ul style="list-style-type: none"> • Αστικοποίηση των κοινωνικών χαρακτηριστικών της περιοχής • Η παραγωγική δομή της περιοχής «τριτογενοποιείται» με κυριαρχία του τουρισμού • Αλλάζουν οι ρυθμοί της ζωής, τα καταναλωτικά πρότυπα και οι αξίες της πλειοψηφίας των κατοίκων • Οι σχέσεις των τουριστών με τους ντόπιους γίνονται απρόσωπες και περιορίζονται στις εμπορικές συναλλαγές 	<ul style="list-style-type: none"> • Τουριστικές επιχειρήσεις διεθνούς εμβέλειας (tour-operators) • Επενδυτές αλλοδαποί • Διεθνής, εθνική και περιφερειακή πολιτική • Ντόπιοι επενδυτές της περιοχής • Τουριστικές επιχειρήσεις εθνικής εμβέλειας 	<ul style="list-style-type: none"> • Οργανωμένη μαζική υποδομή τουρισμού του «πακέτου» • Υπηρεσίες και δραστηριότητες για εξυπηρέτηση τουριστών • Η περιοχή μετατρέπεται σε «τουριστικό προορισμό» με διεθνείς προδιαγραφές • Έρχονται κυρίως τουρίστες με οργανωμένα πακέτα τουρισμού διακοπών μέσω των tour-operators • Η διαφημιστική «εικόνα» της περιοχής διεθνοποιείται (tour-operators) και συμβάλλει στη μαζική προσέλευση τουριστών

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

- 3.0 Εισαγωγή
- 3.1 Προβλήματα τουριστικής ανάπτυξης.
- 3.2 Κρήτη-Ζωικό και φυτικό βασίλειο.
- 3.3 Η κρητική φύση στην αρχαιότητα.
- 3.6 Η κρητική φύση σήμερα.
- 3.7 Συμπέρασμα.

3.0. Εισαγωγή

Οι επιπτώσεις της ανάπτυξης του τουρισμού σε περιοχές με ιδιαίτερη ιστορική και πολιτισμική αξία, είναι ένα θέμα που συγκεντρώνει όλο και περισσότερο το ενδιαφέρον όλων. Κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα έχει επιπτώσεις στο δομημένο περιβάλλον, ο τουρισμός όμως ένα παραπάνω, αφού βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην ύπαρξη ενός τέτοιου για να προσελκύσει επισκέπτες. Η προστασία βέβαια τέτοιων πολιτιστικών και ιστορικών περιοχών επιβάλλεται, όχι μόνο για εθνικούς, κοινωνικούς και ιστορικούς λόγους αλλά κυρίως για τη διατήρηση της ικανότητάς τους να αποτελούν τουριστικό πόλο έλξης.

Παρόμοια τουριστικούς πόλους αποτελούν και οι παράκτιες περιοχές μιας χώρας. Και είναι πράγματι αυτές οι περιοχές οι πιο δημοφιλείς τουριστικού προορισμοί και οι οποίες δέχονται όλο το φάσμα των επιπτώσεων της ανάπτυξης του τουρισμού. Η τουριστική ανάπτυξη όσο κι αν φαίνεται ανόητο, είναι αρχικά υπεύθυνη για την αισθητική υποβάθμιση των παράκτιων περιοχών. Κι αυτό διότι η δημιουργία ή η επέκταση ξενοδοχειακών και άλλων εγκαταστάσεων, δεν είναι εξ' αρχής σχεδιασμένη ώστε να μεριμνά για την τοπική αρχιτεκτονική και γενικότερα την αισθητική των περιοχών αυτών. Έτσι συχνά υγροβιότοποι και γενικότερα τέτοιες ευαίσθητες περιοχές καταστρέφονται αλόγιστα για να δημιουργηθούν δρόμοι, αεροδρόμια και εγκαταστάσεις αναψυχής, με αποτέλεσμα την μείωση της βιολογικής ποικιλότητας του τόπου. (Κοκκώσης & Τσάρτας 2001).

3.1. Προβλήματα τουριστικής ανάπτυξης

Η αυξανόμενη ζήτηση από κατοίκους του εξωτερικού που επιθυμούν κατά τη διάρκεια των διακοπών τους, ήλιο και απέραντες παραλίες, έχει κάνει τη χώρα μας, έναν από τους πιο δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς. Και η Κρήτη είναι από τους πιο συχνά προτιμώμενους τουριστικούς προορισμούς της Ελλάδας με ποσοστό ζήτησης περίπου 80%. Αυτό έχει σαν επακόλουθο τη δημιουργία προβλημάτων ανάπτυξης, όπως αυτά αναφέρθηκαν και σε προηγούμενο κεφάλαιο, για τις περιπτώσεις όπου ο τουρισμός αναπτύσσεται ραγδαία και χωρίς πρώτα να έχει σχεδιαστεί ο τρόπος εξέλιξής του. Και όπως επίσης έχει αναφερθεί, για την επίλυση ή την πρόβλεψη άλλων προβλημάτων ενεργό ρόλο πρέπει να έχουν όλοι οι ενδιαφερόμενοι. Ποιοι είναι όμως οι πρωτοπόροι;

Με παραλίες μήκους 1300 km εκ των οποίων το 15% αποτελεί παραλίες με ξανθή παραδεισένια άμμο, (Anagnostopoulou et al. 1996), η άνθιση της τουριστικής βιομηχανίας στο νησί ήταν αναπόφευκτη. Ο μεγάλος αριθμός ξένων επισκεπτών στο νησί συντέλεσε όπως ήταν φυσικό στην ανάπτυξη, όχι όμως και χωρίς επιπτώσεις για το περιβάλλον και την πολιτιστική κληρονομιά του τόπου. Το 1986 η Κρήτη αριθμούσε 50.544 κλίνες, ενώ το 2000 ο αριθμός των κλινών ανερχόταν στις 113.105. Το 1985 ο αριθμός των διανυκτερεύσεων ξένων τουριστών στην Κρήτη ήταν 7,5 εκατομμύρια, ενώ 14 χρόνια αργότερα αυξήθηκε στα 12,25 εκατομμύρια, μια αύξηση του 61,2 %. Και υπολογίζεται ότι περίπου το 40% του ντόπιου πληθυσμού, απασχολείται άμεσα ή έμμεσα με τουριστικές δραστηριότητες. (Region of Crete 1995).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1. **Ανάπτυξη ξενοδοχειακών μονάδων στην Κρήτη (1993)**

	Ηράκλειο	Λασιότι	Ρέθυμνο	Χανιά
	%	%	%	%
Νότος	7	30	32	9
Βορράς	93	70	68	91

ΠΗΓΗ: ΟΑΝΑΚ 1995

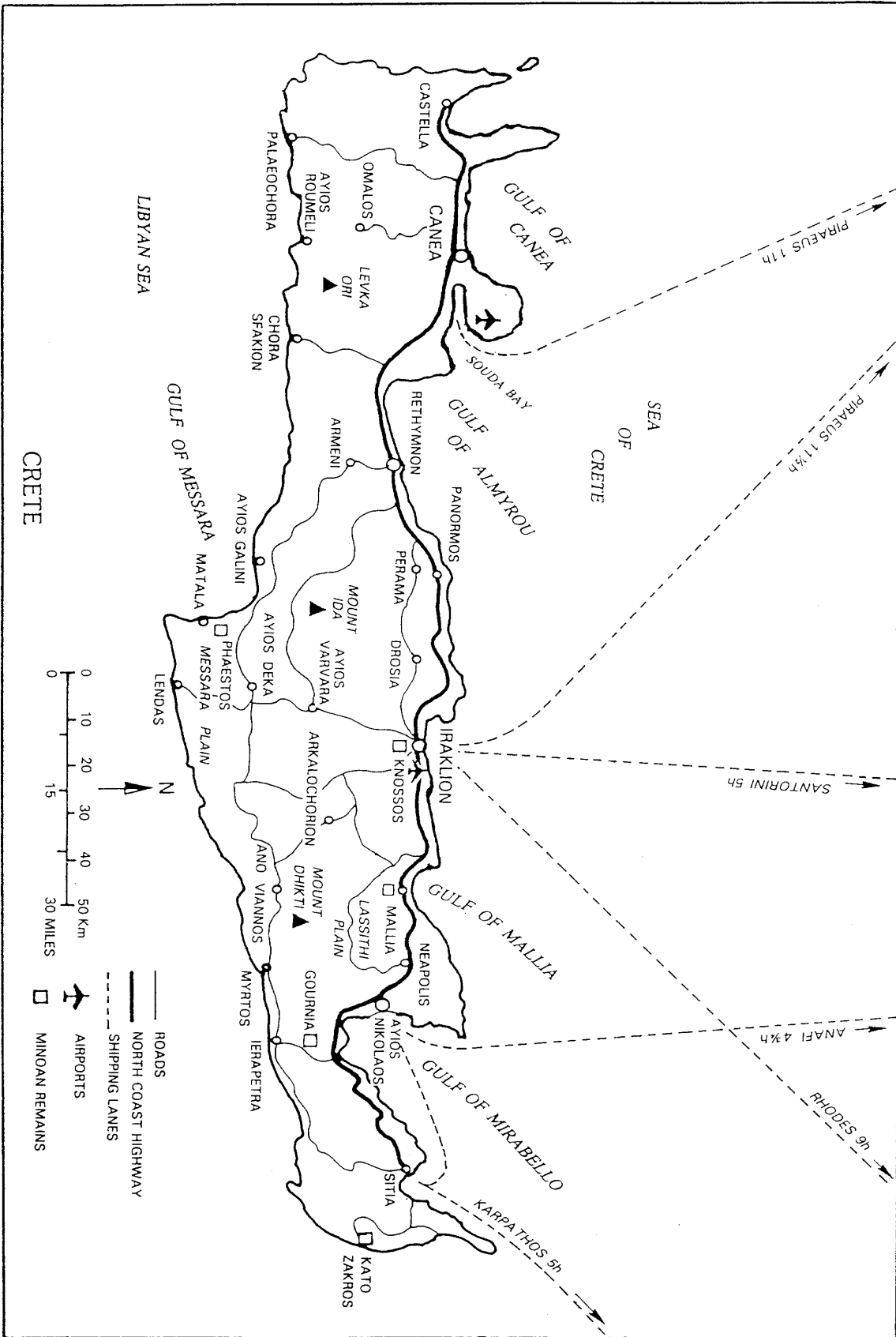
Σύμφωνα με τους Peterson και Peterson, (1990:15), έχει παρατηρηθεί ότι στον τουρισμό, «ο σχεδιασμός ακολουθεί την ανάπτυξη παρά που προηγείται αυτής.», όπως κανονικά θα έπρεπε να συμβαίνει. Και δυστυχώς και στην περίπτωση της τουριστικής ανάπτυξης του νησιού της Κρήτης, συνέβη ακριβώς αυτό. Αρχικά ο τουρισμός ξεκίνησε στο νησί σαν μία δραστηριότητα χωρίς σχεδιασμό και με ελλιπή προσοχή σε

περιβαλλοντολογικά θέματα προστασίας. Επίσης η όλη αυτή, χωρίς σχεδιασμό ανάπτυξη, πραγματοποιήθηκε άναρχα μη καλύπτοντας, αν όχι όλες, τις περισσότερες περιοχές του νησιού. Έτσι η τουριστική ανάπτυξη και δραστηριότητα, κατανεμήθηκε γεωγραφικά στο βόρειο μέρος του νησιού, (πίνακας 3.1.), συγκεντρώνοντας εκεί, παραπάνω από το 70% των τουριστικών επιχειρήσεων. Εκεί όπου βρίσκονται οι κεντρικές συγκοινωνιακές αρτηρίες, τα λιμάνια και τα αεροδρόμια του νησιού. (χάρτης 3.1.) (Andriotis 2003).

Όπως εύκολα μπορεί κανείς να καταλάβει, περιοχές στο βόρειο μέρος του νησιού αναπτύχθηκαν οικονομικά, μη αφήνοντας την οικονομία των περιοχών στο νότιο μέρος να αναπτυχθεί ανάλογα, αφού το μερίδιο του τουρισμού για αυτές τις περιοχές ήταν πολύ μικρό ή ακόμα κι ανύπαρκτο. Έτσι στο βόρειο μέρος του νησιού το ποσοστό ανάπτυξης σε ξενοδοχειακές μονάδες, το 1993 ήταν 93% για το νομό Ηρακλείου, 70% για το νομό Λασιθίου, 68% για το Ρέθυμνο και 91% για τα βόρεια Χανιά ενώ στο νότιο μέρος του νησιού οι ρυθμοί ανάπτυξης ξενοδοχειακών μονάδων ήταν μόλις 7%, 30%, 32% και 9% αντίστοιχα. Ακόμα όμως κι εκεί η άναρχη ανάπτυξη του τουρισμού, είχε σαν αποτέλεσμα την έλευση στο νησί, μεγάλων μαζών, όχι τόσο ποιοτικών παρ' αυτά. Έτσι η μικρή αγοραστική δύναμη αυτών των μαζών, ο μεγάλος ανταγωνισμός, τόσο από τη συνεχή και ραγδαία εμφάνιση νέων τουριστικών επιχειρήσεων εντός του νησιού, αλλά και από την αύξηση της ζήτησης άλλων ανταγωνιστικών προορισμών γύρω από τη Μεσόγειο (HNTO 1997, Buhalis 1998), επέφεραν τη μείωση των ζητούμενων υπηρεσιών και προϊόντων και την πτώση των τιμών τους. Κι όλα αυτά σε συνδυασμό με τα υψηλά κόστη και το μικρό ποσοστό επενδύσεων οδήγησαν σε σημαντικά οικονομικά προβλήματα, τόσο τις τουριστικές επιχειρήσεις όσο και την οικονομική ανάπτυξη του τόπου.

Ένας άλλος παράγοντας που αποτελεί σημαντική αιτία προβλημάτων ανάπτυξης για τον τόπο (αφού δεν ερευνήθηκαν και δεν εξευρέθηκαν τρόποι επίλυσης εξ' αρχής), είναι η εποχικότητα. Πράγματι, η τουριστική βιομηχανία στο χώρο της Μεσογείου, αντιμετωπίζει το μεγάλο αυτό πρόβλημα της εποχικότητας. (Jenner and Smith 1993). Για την Κρήτη, οι περισσότεροι ιδιοκτήτες τουριστικών επιχειρήσεων αλλά και οι εργαζόμενοι σ' αυτές, έχουν δεχτεί ότι το τουριστικό προϊόν που προσφέρουν, δεν είναι δυνατό να διατηρήσει σε λειτουργία τις επιχειρήσεις αυτές ολόκληρο το χρόνο, εκτός και αν αυτό τροποποιηθεί ή προστεθεί σ' αυτό κάποιο άλλο ίσως περισσότερο χειμερινό. Η εποχικότητα όμως εξακολουθεί παρ' όλα αυτά να αποτελεί πρόβλημα αφού η διάρκεια της τουριστικής περιόδου τα τελευταία χρόνια, συνεχώς μειώνεται. Ενώ λοιπόν μέχρι το 1994 – 1995 η λειτουργία των ξενοδοχειακών μονάδων και των άλλων τουριστικών επιχειρήσεων διαρκούσε

ΚΑΡΤΗ 3.1. ΠΙΝΑΚΑΚΗ ΑΝΑΤΙΤΗ ΤΟΥ ΝΗΣΟΥ

ΠΕΡΙΠΟΥ 7 ΜΗΝΕΣ (ΑΠΟ ΜΑΡΤΙΟ ΕΩΣ ΚΑΙ ΤΕΛΗ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ),
ΕΝ ΕΤΗ 2002 Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΙΗΡΚΕΣΕ ΜΟΛΙΣ 5 ΜΗΝΕΣ
(ΑΠΟ ΜΑΙΟ ΕΩΣ ΚΑΙ ΑΡΧΕΣ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ), ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ
ΤΩΝ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ.

Η εξάρτηση από μεγάλους tour operators είναι ένας άλλος σημαντικός παράγοντας που συμβάλει στη δημιουργία προβλημάτων ανάπτυξης. Κι αυτό διότι, ενώ επισκέπτονται το νησί και μεμονωμένοι πελάτες, δεν είναι αυτοί που αποτελούν την πλειοψηφία των επισκεπτών. Κατά κοινή ομολογία οι μεμονωμένοι πελάτες είναι και ποιοτικά καλύτεροι, έχουν δηλαδή μεγαλύτερη αγοραστική ικανότητα. Η κάλυψη όμως των κλινών των καταλυμάτων της πόλης, δεν μπορεί να καλυφθεί εγγυημένα από αυτούς. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα, οι απασχολούμενοι με τον τουρισμό επιχειρηματίες, να προτιμούν την ασφάλεια των οργανωμένων τουριστών, τους οποίους τροφοδοτούν στην πόλη οι tour operators. Αυτοί με τη σειρά τους αφού δεν έχουν ουσιαστικά ανταγωνισμό, διαμορφώνουν κάθε φορά το σκηνικό όπως επιθυμούν. Έτσι, πληρώνουν πολύ χαμηλές τιμές για υπηρεσίες τις οποίες έχουν χρεώσει πολύ ακριβά, καθυστερούν να πληρώσουν τις οφειλές τους προς τους επιχειρηματίες, δεν τηρούν τους όρους των συμβολαίων τους, αφήνοντας πολλές φορές αρκετά κενά δωμάτια, ενώ άλλες φορές χρεοκοπούν παρασύροντας έτσι στην χρεοκοπία και τους πιστωτές τους, δηλαδή τους επιχειρηματίες του νησιού.

Ακόμα, το φτωχό ή και ανύπαρκτο οδικό δίκτυο, η ελλιπής παροχή νερού και ρεύματος, ή έλλειψη χώρων στάθμευσης αλλά και οι ανύπαρκτες δημόσιες τουαλέτες αποτελούν προβλήματα που παρεμποδίζουν την σωστή ανάπτυξη του τόπου.

Εύκολα λοιπόν μπορεί κανείς να καταλάβει, ότι για την Κρήτη, (όπως σίγουρα και για τις περισσότερες τουριστικές περιοχές της Ελλάδας), ο τουρισμός επιφέρει αρνητικές συνέπειες στην τεχνική υποδομή του τόπου, στην οικιστική του ανάπτυξη καθώς και την αστικοποίηση του αγροτικού χώρου. Η υπάρχουσα υποδομή δεν επαρκεί ώστε να καλύψει τις δημιουργούμενες από τον τουρισμό ανάγκες, με αποτέλεσμα τα δίκτυα ύδρευσης και αποχέτευσης να επιβαρύνονται στο έπακρο με ολέθρια αποτελέσματα για τους υδάτινους αποδέκτες του τόπου, αφού είναι αναπόφευκτη η δημιουργία ρύπανσης, άσχημων οσμών κ.α. Αλλά ακόμα και η εξ' αρχής δημιουργία κατάλληλης υποδομής αποτελεί πρόβλημα για την περίπτωση της Κρήτης, διότι η ήδη υπάρχουσα υποδομή δεν έχει χωροθετηθεί σωστά, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να προσαρμοστεί σ' αυτήν κάποια νέα σωστά μελετημένη προσθήκη, χωρίς να βλάψει στις περισσότερες των περιπτώσεων τις φυσικές και πολιτιστικές ιδιαιτερότητες του τόπου.

Από οικιστικής άποψης, η σημαντικότερη αρνητική συνέπεια τουριστικής ανάπτυξης για το νησί έχει να κάνει με την αυθαίρετη δόμηση. Γεγονός το οποίο οφείλεται στην αδυναμία της τοπικής εξουσίας για έλεγχο και επιβολή της εφαρμογής διατάξεων σχετικών με τη δόμηση, αλλά και με την απουσία πολιτικής για τη χρήση γης. Η τουριστική επίσης ανάπτυξη στο νησί, είναι υπεύθυνη για τις μεγάλες πιέσεις που υφίσταται ή γεωργική γη. Είναι φυσικό αφού ή καλλιεργήσιμες εκτάσεις είναι πεδινές και άρα περισσότερο προσβάσιμες από άλλες δύσβατες. Είναι λοιπόν αυτές οι εκτάσεις που προσφέρονται εύκολα για τη δημιουργία τουριστικής υποδομής και εγκαταστάσεων έναντι άλλων ορεινών εδαφών.

3.2. Κρήτη – Ζωικό και φυτικό βασίλειο.

Η Κρήτη είναι ένα από τα μεγαλύτερα νησιά της Μεσογείου. Από γεωγραφικής άποψης αποτελεί μια αυτόνομη μονάδα όπως η Κύπρος, η Κορσική, η Σαρδηνία αλλά και η Σικελία. Αυτό το μεγάλο νησί, η Μεγαλόνησος, όπως αποκαλείται από τους Έλληνες, είναι γνωστό για το ισορροπημένο κλίμα του, για τα καλλιεργήσιμα προϊόντα του, την ηλιοφάνεια και τις πανέμορφες παραλίες και θάλασσες. Είναι επίσης γνωστό για τα σπανιότατα είδη φυτών τα οποία βρίσκει κανείς στο νησί. Ακόμα και σήμερα ο επισκέπτης θα κουραστεί αρκετά για να καταφέρει να συναντήσει τυχαία κάποιο από τα σπάνια είδη άγριων λουλουδιών του νησιού, καθώς αυτά βρίσκονται κυρίως σε απομονωμένες περιοχές, εκεί όπου η γνώση για τους κατοίκους είναι ακόμα πολύ περιορισμένη ή και ανύπαρκτη. Θα πρέπει να σημειωθεί βέβαια, ότι τέτοιες περιοχές όπου η φύση έμεινε ανέπαφη ως τις μέρες μας, είναι πράγματι ελάχιστες. Κι αυτό ακριβώς είναι και το πρόβλημα.

Αυτό το κάποτε πλούσιο σε φυτικό και ζωικό βασίλειο νησί, έχει σήμερα υποστεί την κακότεχη κι επιζήμια ανάμιξη του ανθρώπου, με τόσο βλαβερές συνέπειες για την κρητική φύση, ώστε μπορούμε μόνο να πως πρόκειται για τραγωδία.

πούμε

Έτσι το μόνο συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει κανείς, είναι πως αν η ανθρώπινη ανάμιξη και καταπάτηση του φυσικού περιβάλλοντος του νησιού, συνεχιστεί στον ίδιο βαθμό χωρίς να παρθούν άμεσες αποφάσεις για την προστασία της κρητικής φύσης, πολύ σύντομα αυτή θα καταλήξει να είναι οικολογικά κατεστραμμένη.

3.3. Η κρητική φύση στην αρχαιότητα.

Κατά τη διάρκεια της εποχής του λίθου, υπήρχε ένας μεγάλος αριθμός θηλαστικών στο νησί, όπως ο πελώριος ελέφαντας, “*Elephas Antiquus*”, ο νάνος ελέφαντας, “*Elephas Creticus*”, ο νάνος ιπποπόταμος, “*Hippopotamus Pentlandi*”, το ελαφοειδές “*Anaglochis Cretensis*”, ο αίγαγρος, “*Capra Aegagrus*”, η άγρια αγελάδα, “*Bos Primigenius*” και άλλα μικρότερα ζώα. Το ερώτημα είναι: υπήρξαν αυτά τα ζώα στο νησί όταν αυτό ήταν συνδεδεμένο από τη μία με την Ευρώπη μέσω Πελοποννήσου, Κυθήρων και Αντικυθήρων ή από την άλλη μεριά με την Ασία μέσω Καρπάθου και Ρόδου; Ή μήπως πρόκειται για απ’ ευθείας απογόνους θηλαστικών που υπήρχαν στο νησί από πολύ παλαιότερα; Απόλυτα ξεκάθαρη απάντηση δυστυχώς δεν υπάρχει κι αυτό διότι η άγρια αγελάδα είναι τυπικά Ευρωπαϊκό είδος θηλαστικού, ενώ ο αίγαγρος τυπικά Ασιατικό.

Από τη μεριά του φυτικού βασιλείου βέβαια μπορούμε να μιλήσουμε με περισσότερη σιγουριά για την ύπαρξη της σχέσης του νησιού με τις παρακείμενες σ’ αυτό ηπείρους. Για παράδειγμα στην Κρήτη υπάρχουν 61 ασιατικά είδη φυτών, τα οποία δεν εμφανίζονται σε καμία άλλη ευρωπαϊκή περιοχή, ακόμα ούτε αλλού στην υπόλοιπη Ελλάδα, ενώ τα 33 είδη εμφανίζονται αποκλειστικά στα Κυρηναία και την Κρήτη. Δεκαοχτώ (18) άλλα φυτά που μπορεί κάποιος να τα βρει στα Βόρεια Βαλκάνια υπάρχουν επίσης στην Κρήτη. Υπάρχουν βέβαια και μερικά λουλούδια όπου εμφανίζονται από κοινού στην Κρήτη και τις Κυκλάδες, όπως η Καμπανούλα “*Campanula Laciniata*”, όπου η ποικιλία των φυτών αυτών είναι αρκετά περιορισμένη μόνο σ’ αυτές τις δύο περιοχές. (Sfikas 1987).

Όπως είναι φυσικό, εκτός από τα θηλαστικά και τα φυτά, υπάρχουν κι άλλες ομάδες ζωντανών οργανισμών που μας παρέχουν πληροφορίες σχετικά με το γεωλογικό παρελθόν του νησιού. Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι από τα 150 είδη ερπετών που βρίσκονται στο νησί, ούτε ένα δε ζει στην Πελοπόννησο, ενώ υπάρχουν ανάμεσά τους είδη που είναι

υπαρκτά στα Κύθηρα, Αντικύθηρα, στην Κάρπαθο και τη Ρόδο. Επιπλέον η συγγένεια ανάμεσα στις πεταλούδες της Κρήτης και των ειδών της Ασίας, είναι καταφανής.

Από όλα τα παραπάνω μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η Κρήτη ήταν για μεγάλα χρονικά διαστήματα ή ακόμα και για μικρότερες χρονικές περιόδους συνδεδεμένη και με τις δύο γείτονες ηπείρους. Πιο συχνά και με μεγαλύτερη διάρκεια, πρέπει να ήταν η σύνδεση του νησιού με την Ασία και λιγότερο με την Ευρώπη. Από την άλλη μια γέφυρα γης η οποία ένωνε το νησί της Κρήτης με τις Κυκλάδες, φαίνεται ότι διάρκεσε για μεγάλο χρονικό διάστημα κι αυτό στα πιο πρόσφατα χρόνια. Ενώ επίσης στα πιο πρόσφατα χρόνια φαίνεται να κατατάσσεται και ο διαχωρισμός του νησιού από την Κάρπαθο και τη Ρόδο στα ανατολικά και από τα Κύθηρα κι Αντικύθηρα στα δυτικά.

Πρακτικά τα ίδια είδη ζώων και φυτών υπήρχαν στο νησί κατά την Μινωική περίοδο, όπως εκείνα που υπάρχουν σήμερα. Όμως υπήρχαν και είδη τα οποία έχουν εξαφανιστεί από τότε. Για παράδειγμα γνωρίζουμε ότι εκείνο τον καιρό στο νησί ζούσαν ελάφια, από τα ελαφίσια κέρατα που ανακαλύφθηκαν στην αποθήκη του ναού της θεάς των φιδιών. Επίσης θα πρέπει να υπήρχαν άγρια πρόβατα, παρόμοια με αυτά της Κύπρου και της Σαρδηνίας, τα οποία και επέζησαν μέχρι και την περίοδο της Ενετοκρατίας. Τα αναρίθμητα κράνη από χαυλιόδοντες αγριόκαπρων, που βρέθηκαν σε τάφους της νεότερης Μινωικής περιόδου, αποτελούν την πιο πειστική απόδειξη ότι και ο κάπρος ήταν κάποτε είδος που ζούσε στο νησί.

Saponaria officinalis

Σε ό,τι αφορά στα φυτά, κάποια είδη υπήρχαν εκείνη την εποχή που όμως αργότερα εξαφανίστηκαν διότι και οι περιοχές στις οποίες ευδοκίμούσαν καταστράφηκαν. Εξάλλου αυτό είναι ένα φαινόμενο που παρατηρείται και στις μέρες μας. Συγκεκριμένα είδη φυτών που σημειώνεται ότι υπήρχαν τον περασμένο αιώνα στο νησί, δεν έχουν εμφανιστεί ξανά στα πιο πρόσφατα χρόνια. Ένα τυπικό παράδειγμα είναι η περίπτωση του άγριου Λίλιουμ, το οποίο εντοπιζόταν σε συγκεκριμένο μέρος στα Χανιά.

Σε γενικά πλαίσια λοιπόν, η χλωρίδα και η πανίδα της Κρήτης, ήταν περίπου η ίδια στην αρχαιότητα όπως είναι και σήμερα. Κάτι που δεν ισχύει όμως για ολόκληρο το νησί. Τα σημερινά γυμνά κρητικά βουνά θα πρέπει κάποτε να ήταν καλυμμένα από δάση. Πυκνά δάση κωνοφόρων όσο και πλατύφυλλων δέντρων. Ένα συμπέρασμα στο οποίο καταλήγουμε τόσο από άμεσα όσο κι από έμμεσα αποδεικτικά στοιχεία. Γνωρίζουμε για παράδειγμα ότι τον καιρό εκείνο η Κρήτη εξήγαγε ξυλεία κυπαρισσιού σ' όλες τις γύρω χώρες. Γνωρίζουμε ακόμα ότι και για αρκετά χρόνια αργότερα το νησί καλυπτόταν από μεγάλες εκτάσεις πυκνών δασών. Το όνομα του βουνού «Ϊδη», (σημερινός Ψηλορείτης), προέρχεται από τη δορική λέξη “idha”, που σημαίνει «δάσος». Ένα δάσος από ψηλά δέντρα ή ένα δασωμένο βουνό. Εξάλλου και ο Ηρόδοτος όταν αναφέρεται στην Κρήτη γράφει: « χώρα υψηλή τε και ίδησι συνηρεφή», που σημαίνει: « χώρα με δάση από ψηλά δέντρα».

3.4. Η κρητική φύση σήμερα.

Τα περισσότερα από τα κρητικά βουνά δεν έχουν δάση από πολύ καιρό πριν και συχνά μοιάζουν σαν γυμνοί σκελετοί, ενώ με τη σειρά τους τα λιγοστά φυτά που φυτρώνουν στους λόφους, απειλούνται από την εκτεταμένη κτηνοτροφία, όπου η μη ελεγχόμενη χρήση χημικών υποκατάστατων έχει σαν αποτέλεσμα την εξαφάνιση των άγριων φυτών, πουλιών και κάθε ζωντανού οργανισμού ο οποίος δεν επιφέρει κέρδος στον άνθρωπο.

Οι αμμώδεις παραλίες ή είναι οικοδομημένες με ξενοδοχειακά συγκροτήματα ή γεμάτες με παραπάνω από το κανονικό τουρίστες, στενεύοντας έτσι τα περιθώρια ανάπτυξης της χλωρίδας και πανίδας των παράλιων ακτών. Είναι μόνο πέρα στη βραχώδη περιοχή, όπου το φυσικό περιβάλλον μένει ακόμα ανέπαφο. Οι λιγοστοί υγρότοποι που υπήρχαν ή προς το παρόν υπάρχουν, αποστραγγίζονται ή αλλάζουν τόσο ώστε δεν μπορούν πλέον να προσφέρουν καταφύγιο ούτε σε φυτά ούτε σε ζώα. Σαν αποτέλεσμα αυτού είναι το γεγονός ότι πολλά αποδημητικά πουλιά έχουν πλέον πάψει να έρχονται στο νησί. Από την άλλη υπάρχει και το κακό που προκαλεί στην πανίδα ο αυξανόμενος αριθμός αδειών κυνηγιού, για να μην αναφέρουμε και την απειλή από τη διάνοιξη όλο και περισσότερων δρόμων που οδηγούν στις πιο απίστευτες διαδρομές προς βουνά και κορυφές.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες δεν είναι παράξενο ότι πολλά από τα κρητικά φυτά, που αποδεικνύεται ότι υπήρξαν στο παρελθόν, τώρα ακολουθούνται από ένα ερωτηματικό

(;) κάθε φορά που αναφέρονται. Και φυσικά το ίδιο συμβαίνει και για κάποια συγκεκριμένα θηλαστικά, όπως ο κρητικός αγριόγατος (Φουρόγατος), αλλά και για πουλιά. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ένας μεγάλος αριθμός πολλών ακόμα ειδών, έχει εξαφανιστεί από τα αναρίθμητα φαράγγια της Κρήτης, όπως και ολόκληρα δάση από κυπαρίσσια, πεύκα και άλλα δέντρα. (Sfikas, 1987).

3.5. Συμπέρασμα.

Αν δεν γνωρίζαμε πώς ήταν η κρητική φύση αρκετούς αιώνες πριν, θα μπορούσαμε να δεχτούμε το σημερινό της στάδιο ως απολύτως φυσιολογικό. Αλλά από τη στιγμή που γνωρίζουμε πώς, η κρητική φύση ήταν στην αρχαιότητα, δεν μπορούμε παρά να χαρακτηρίσουμε τη σημερινή της κατάσταση ως τραγική. Δεν είναι δύσκολο για ένα έμπειρο μάτι, να συνειδητοποιήσει πως αν συγκεκριμένες δραστηριότητες δεν περιοριστούν, οι συνέπειες θα είναι ανεπανόρθωτες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4.0 Εισαγωγή.

4.1 Βιοκλιματική αρχιτεκτονική-φιλοσοφία.

4.2 Βασικές αρχές βιοκλιματικού σχεδιασμού.

4.3 Ο ρόλος των φυτών και των δέντρων στη βιοκλιματική αρχιτεκτονική.

4.4 Ταξινόμηση κλιματικών ζωνών

4.5 Βιοκλιματικές παρεμβάσεις

4.6 Βιοκλιματικές κατασκευές από τα πρώτα στάδια

4.6.1 Τα υλικά

4.7 Η θεωρία και η πράξη («Agrego» Ρέθυμνο & «Μηλιά» Χανιά)

**Ο ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΣ – ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ
ΤΡΟΠΟΣ ΔΟΜΗΣΗΣ**

4.0. Εισαγωγή

Σε προηγούμενα κεφάλαια αναφερθήκαμε στις μορφές ενέργειας, στην ανάπτυξη του τουριστικού τομέα και στα προβλήματα που αυτός μπορεί να επιφέρει στο περιβάλλον των περιοχών στις οποίες αναπτύσσεται. Συμπεράναμε λοιπόν ότι ο σωστότερος τρόπος ανάπτυξης του τουρισμού για κάθε τουριστικό προορισμό θα πρέπει να ξεκινάει από τη σωστή σχεδίαση της τουριστικής αυτής ανάπτυξης.

Εμβαθύνοντας λοιπόν και ευαισθητοποιώντας κάθε πτυχή της ανθρώπινης μας οντότητας, κατανοούμε τελικά πως εκτός από τα μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος, τα οποία όπως θα αναφέρουμε παρακάτω, αρκετές τουριστικές επιχειρήσεις έχουν υιοθετήσει και λειτουργούν σύμφωνα μ' αυτά, θα πρέπει τελικά και η εξ' αρχής κατασκευή των ιδίων των ξενοδοχειακών μονάδων να γίνεται με βάση την οικολογική μας συνείδηση.

4.1. Βιοκλιματική αρχιτεκτονική-φιλοσοφία.

Σύμφωνα με τους κ.κ. Θέμη και Στέφανο Τσίπηρα, στο βιβλίο τους Οικολογική Αρχιτεκτονική, λέγοντας «βιο-αρχιτεκτονική σύλληψη» εννοούμε την πρόσδοση στο εκάστοτε υπό κατασκευή κτίριο όλων των στοιχείων που καλύπτουν όχι μόνο τα κριτήρια της «αναγκαιότητας»-«necessitas», της «άνεσης»-«commeditas» και της «θελκτικότητας»-«voluptas» αλλά και αυτό της «λογικής του οίκου»-«ecologicas». Με άλλα λόγια δε φτάνει η οποιαδήποτε οικοδομική κατασκευή να πληρεί τους απαραίτητους νόμους της φυσικής, να καλύπτει τη μέση κοινωνική ανάγκη των ιδιοκτητών της και να τελειοποιείται εμφανισιακά από την ικανότητα του εκάστοτε αρχιτέκτονα-εκφραστή των συναισθημάτων και του γούστου επίσης των ιδιοκτητών.

Θα πρέπει εκτός απ' όλα αυτά η οικοδομική αυτή κατασκευή να πληρεί – χωρίς υπερβολές – στον απόλυτο βαθμό, το κριτήριο της οικολογικής λογικής σ' ό,τι αφορά στη θέρμανση, στον αερισμό, στο φωτισμό, στην εξοικονόμηση ενέργειας και ιδιαίτερα στη χρήση οικολογικών-φιλικών, προς τον άνθρωπο και το περιβάλλον, υλικών κατά τη δημιουργία της, (ανέγερσή της).

4.2. Βασικές αρχές βιοκλιματικού σχεδιασμού.

Πρωταρχικός στόχος του βιοκλιματικού σχεδιασμού είναι η διασφάλιση συνθηκών βιολογικής άνεσης για τον άνθρωπο. Για το λόγο αυτό το εκάστοτε κτίριο ή οικιστικό σύνολο, ο αστικός χώρος άλλα και το κλίμα ενός τόπου, αντιμετωπίζονται ως μια αλληλοεξαρτώμενη και με αμοιβαίες επιδράσεις οντότητα.

Για τη βιοκλιματική συλλογιστική του σχεδιασμού η αξιοποίηση των θετικών παραμέτρων του κλίματος, όπως η διαθέσιμη ηλιακή ενέργεια για τη θέρμανση των κτιρίων, οι δροσεροί άνεμοι για τη φυσική τους ψύξη, η βλάστηση για τη σκιάση τους ή τη σκίαση του περιβάλλοντος χώρου, το φυσικό φως για το φωτισμό του εκάστοτε κτιρίου, θεωρείται αναγκαία. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζονται, άνετες συνθήκες κατοικισιμότητας, τόσο εντός των κτιρίων, όσο και στο εξωτερικό αστικό περιβάλλον, με την ελάχιστη κατανάλωση συμβατικής ενέργειας. Με βάση το βιοκλιματικό σχεδιασμό συνεπώς, χρησιμοποιούνται οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, περιορίζεται η κατανάλωση συμβατικών καυσίμων και αποφεύγεται η χρήση κλιματιστικών για τον αερισμό και την ψύξη των κτιρίων. Η βιοκλιματική λοιπόν λογική στοχεύει άμεσα στην εξοικονόμηση ενέργειας και στην προσαρμογή των κτιρίων στο περιβάλλον τους, συμβάλλοντας έτσι σε μεγάλο βαθμό στην απορρύπανση της ατμόσφαιρας και άρα στην ισορροπία των οικοσυστημάτων του πλανήτη.

Για την επίτευξη των παραπάνω βέβαια θα πρέπει να εφαρμόζονται κάποιες αρχές όπως:

- ◆ Εξασφάλιση ηλιασμού το χειμώνα. (Σωστός προσανατολισμός του κτιρίου)
- ◆ Εξασφάλιση προστασίας από τον ήλιο το καλοκαίρι.
- ◆ Προστασία από τον άνεμο το χειμώνα.
- ◆ Εκμετάλλευση των δροσερών ανέμων το καλοκαίρι.(Τσίπηρας & Τσίπηρας 2005).

4.3. Ο ρόλος των φυτών και των δέντρων στην βιοκλιματική αρχιτεκτονική.

Ο ρόλος των φυτών και των δέντρων στη βιοκλιματική αρχιτεκτονική είναι πολύ μεγάλος, αφού αυτά μπορούν να συνεισφέρουν σημαντικά στον έλεγχο της θερμοκρασίας των κτιρίων χειμώνα – καλοκαίρι. Άρα συνεισφέρουν σε μεγάλο βαθμό στον αγώνα για την εξοικονόμηση της ενέργειας. Προσφέρουν προστασία από τον ήλιο το καλοκαίρι, προστασία από τους ανέμους το χειμώνα, απορροφούν θορύβους, εμποδίζουν τη διάβρωση των εδαφών, αλλά η σημαντικότερη προσφορά τους έγκειται στο φιλτράρισμα των εξωτερικών και εσωτερικών ρίπων των κτιρίων, μειώνοντάς τους. Το φιλτράρισμα ή η εξατμισοδιαπνοή συμβαίνει καθώς τα δέντρα αποβάλλουν νερό προς το περιβάλλον από τα φύλλα τους, με τη μορφή υδρατμών.

Η θερμότητα που απαιτείται για την μετατροπή του νερού σε υδρατμούς, είναι περίπου 2.324 Kkj/kg νερού. Ποσότητα θερμότητας αρκετά υψηλή η οποία αντλείται από τον αέρα του περιβάλλοντος, επιφέροντας έτσι μείωση της τοπικής θερμοκρασίας. Έτσι λοιπόν ένα δέντρο με μεσαίο μέγεθος, εξατμίζει περίπου 1.460 kg νερού (!) κατά τη διάρκεια μιας θερινής ημέρας και ο δροσισμός που επιτυγχάνεται ισοδυναμεί με τη λειτουργία 5 μικρών κλιματιστικών συσκευών. Ακόμα μια μικρή συστάδα δέντρων, είναι ικανή να μειώσει τη συγκέντρωση σωματιδίων σκόνης, μέχρι και 7.000 σωματίδια ανά λίτρο αέρα και να μειώσει το θόρυβο ως και 50% !

Ωστόσο και η ποιότητα του αέρα στο εσωτερικό περιβάλλον των κτιρίων δεν είναι η καλύτερη κι αυτό διότι εκατομμύρια μορίων αιωρούνται στον αέρα κάθε κτιρίου είτε αυτό είναι το σπίτι μας, είτε ο εργασιακός μας χώρος. Το φαινόμενο αυτό είναι γνωστό ως «το σύνδρομο του άρρωστου κτιρίου» (sick building syndrome). Πρόκειται για τις οργανικές ενώσεις που αναδύονται στο χώρο και προέρχονται από τα χρώματα των τοίχων, τη μοκέτα των δαπέδων, τα πλαστικά πιάτα των εστιατορίων, τις βαφές των παπουτσιών και άλλων τα οποία εισπνέουμε κι επιδρούν στην υγεία μας ξεκινώντας από απλές ενοχλήσεις και καταλήγοντας ακόμα και σε άκρως επικίνδυνες συνέπειες γι' αυτήν. Προβλήματα σαν κι αυτά καθιστούν απαραίτητο τον καθημερινό αερισμό των χώρων αυτών, είτε με το άνοιγμα των παραθύρων, είτε με τη χρήση ενός συστήματος εξαερισμού με δυνατότητα φιλτραρίσματος του αέρα. Λύσεις συνδεδεμένες με την απώλεια θερμότητας και τη σημαντική χρηματική επένδυση αντίστοιχα.

Εδώ λοιπόν εμφανίζονται ξανά τα φυτά συνεισφέροντας για μια ακόμα φορά και βοηθώντας στην καταπολέμηση των παθογόνων οργανισμών που όπως προαναφέραμε

υπάρχουν στον αέρα των εσωτερικών χώρων των κτιρίων. Σημαντικοί τοξικοί ρίποι εσωτερικών χώρων όπως το βενζόλιο και η φορμαλδεΐδη οι οποίες είναι καρκινογόνες ουσίες, μπορούν να καταπολεμηθούν με τη χρήση φυτών!!! Για παράδειγμα το φυτό αλόη μειώνει κατά 90% τη συγκέντρωση φορμαλδεΐδης σε 1m³ αέρα, κατά τη διάρκεια ενός εικοσιτετραώρου. Ο κισσός απορροφά το 90% του βενζόλιου, ενώ το φυτό δράκαινα απορροφά κατά 97% τη συγκέντρωση ρίπων της ίδιας χημικής ένωσης.

4.4. Ταξινόμηση κλιματικών ζωνών (βαθμοημέρες θέρμανσης).

Από τα παραπάνω κατανοούμε βεβαίως ότι τελικά λαμβάνονται υπ' όψιν όλες οι κλιματικές παράμετροι ενός τόπου. Είναι δηλαδή αδιανόητο να σχεδιαστεί ένα κτίριο, χωρίς πρωτίτερα να μελετηθούν τα μετεωρολογικά δεδομένα του τόπου κατασκευής του. Έτσι, με βάση κάποια τυπικά μετεωρολογικά δεδομένα που παρέχονται από την ΕΜΥ, οι ελληνικές πόλεις ταξινομούνται σε τέσσερις (4) κλιματικές ζώνες, με βάση τις βαθμοημέρες θέρμανσης.*

- Ζώνη Α από 601 – 1.100 βαθμοημέρες
- Ζώνη Β από 1.101- 1.600 βαθμοημέρες
- Ζώνη Γ από 1.601- 2.200 βαθμοημέρες
- Ζώνη Δ > 2.201 βαθμοημέρες

* Ο αριθμός βαθμοημερών βάσης (X) μιας ημέρας αντιστοιχεί με τη θετική απόκλιση ανάμεσα στην τιμή θερμοκρασίας X και στη μέση τιμή εξωτερικής θερμοκρασίας αυτής της ημέρας και εκφράζεται σε βαθμούς Κελσίου (C) επί ημέρες.
Για την Ελλάδα X=18 βαθμοί Κελσίου.

ΠΟΛΕΙΣ	ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΖΩΝΗ	ΒΑΘΜΟ-ΗΜΕΡΕΣ	ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΘΕΡΜΑΝΣΗΣ (σε ημέρες)
1. Αθήνα	B	1228	181
2. Αγρίνιο	B	1331	181
3. Αγχίαλος	Γ	1740	212
4. Αίγιο	B	1210	181
5. Αλεξανδρούπολη	Γ	1923	212
6. Αλιάρτος	Γ	1839	212
7. Ανώγεια	Γ	1703	212
8. Ανάβρυτα	B	1537	181
9. Αντίπαρος	A	899	151
10. Άραξος	B	1155	181
11. Αργοστόλι	A	998	151
12. Άρτα	B	1276	181
13. Αστυπάλαια	A	835	151

ΠΟΛΕΙΣ	ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΖΩΝΗ	ΒΑΘΜΟ- ΗΜΕΡΕΣ	ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΘΕΡΜΑΝΣΗΣ (σε ημέρες)
14. Βόλος	B	1471	181
15. Γόρτυνα	A	1004	151
16. Δεσφίνα	Γ	1974	212
17. Δομοκός	Δ	2376	212
18. Δράμα	Γ	1945	212
19. Έδεσσα	Γ	2053	212
20. Ελευσίνα	B	1240	181
21. Ζάκυνθος	A	940	151
22. Ηράκλειο	A	829	151
23. Θάσος	Γ	1781	212
24. Θεσσαλονίκη	Γ	1812	212
25. Θήρα	A	1082	151
26. Ιεράπετρα	A	681	151
27. Ικαρία	A	877	151
28. Ιωάννινα	Γ	2027	212
29. Καβάλα	Γ	1970	212
30. Καλάβρυτα	Γ	2240	212
31. Καλαμπάκα	Γ	1813	212
32. Καλαμάτα	A	992	151
33. Κάρπαθος	A	697	151
34. Κάρυστος	B	1140	181
35. Κέρκυρα	B	1203	181
36. Κοζάνη	Δ	2469	212
37. Κομοτηνή	Γ	1996	212
38. Κόνιτσα	Γ	2003	212
39. Κόρινθος	B	1167	181
40. Κύθηρα	A	1052	151
41. Κύμη	B	1516	181
42. Κως	A	896	151
43. Λαμία	B	1467	181
44. Λάρισα	Γ	1858	212
45. Λευκάδα	B	1146	181
46. Λήμνος	B	1449	181
47. Λιδωρίκι	Γ	1991	212
48. Μεθώνη	A	953	151
49. Μήλος	A	1068	151
50. Μυτιλήνη	B	1234	181
51. Νάξος	A	856	151
52. Ναύπλιο	A	1095	151
53. Ξάνθη	Γ	1910	212
54. Ορεοί	B	1428	181
55. Ορεστιάς	Γ	2187	212
56. Παλαιόχωρα	A	730	151
57. Πάρος	A	932	151
58. Πάτρα	B	1207	181

ΠΟΛΕΙΣ	ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΖΩΝΗ	ΒΑΘΜΟ-ΗΜΕΡΕΣ	ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΘΕΡΜΑΝΣΗΣ (σε ημέρες)
59. Πειραιάς	A	1001	151
60. Πλάτανος	Δ	2363	212
61. Πολύγυρος	Δ	2300	212
62. Πτολεμαΐδα	Δ	2483	212
63. Πύργος	B	1110	181
64. Ρέθυμνο	A	714	151
65. Ρόδος	A	953	151
66. Σάμος	A	1022	151
67. Σέρρες	Γ	2010	212
68. Σητεία	A	745	151
69. Σκόπελος	B	1452	181
70. Σκύρος	B	1246	181
71. Σούδα	A	1055	151
72. Σουφλί	Γ	2124	212
73. Σύρος	A	971	151
74. Τανάγρα	B	1546	181
75. Τζερμιάδες	Γ	2038	212
76. Τρίκαλα	Γ	1702	212
77. Τρίπολη	Γ	2085	212
78. Τυμπάκι	A	898	151
79. Φάρσαλα	Γ	1777	212
80. Φλώρινα	Δ	2620	212
81. Χαλκίδα	B	1200	181
82. Χανιά	A	889	151
83. Χίος	B	1113	181

Παρατηρούμε λοιπόν στον προηγούμενο πίνακα, ότι στην πλειοψηφία του το νησί της Κρήτης μόνο για 151 μέρες συνολικά το χρόνο έχει ανάγκη από «θερμαντική» ενέργεια. Γεγονός που σημαίνει ότι το ίδιο το φυσικό περιβάλλον του νησιού είναι τέτοιο ώστε δίνεται η δυνατότητα στους κατασκευαστές (ιδιοκτήτες) να εξοικονομήσουν ενέργεια για το περιβάλλον και χρήματα για την τσέπη τους. Φανταστείτε λοιπόν τι όφελος θα μπορούσε να υπάρξει τόσο για τον τόπο όσο και για τον άνθρωπο, αν είχαμε όλοι (οι κάτοικοι αυτού του νησιού) την ευαισθησία να σχεδιάσουμε και να κατασκευάσουμε τα σπίτια μας με βάση όλα αυτά τα απλά και ιδιαίτερα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά. Επίσης φανταστείτε πόσο καλύτερα θα ήταν για το περιβάλλον και την αισθητική του τόπου αν όλοι αυτοί οι ξενοδοχειακοί κολοσσοί, αλλά και οι μικρότερες ξενοδοχειακές μονάδες είχαν σχεδιαστεί και χτιστεί με βάση τα ίδια αυτά περιβαλλοντικά

χαρακτηριστικά. Άντ' αυτού; Το ενεργειακό πρόβλημα του νησιού, ιδιαίτερα τους καλοκαιρινούς μήνες όλο και αυξάνεται. Άραγε γιατί;

4.5. Βιοκλιματικές παρεμβάσεις.

Τι μπορεί λοιπόν να γίνει για τις κτιριακές εγκαταστάσεις που έχουν ανεγερθεί χρόνια πριν και χωρίς τη βασική μέριμνα οικολογικής προστασίας, μέσω της χρήσης κατάλληλων υλικών, με αποτέλεσμα η λειτουργία τους να καθιστά την εξοικονόμηση ενέργειας όνειρο απατηλό; Η λαϊκή έκφραση «όλα γίνονται» είναι η καταλληλότερη στην περίπτωση μας, αφού η εξοικονόμηση ενέργειας μπορεί να επιτευχθεί ακόμα κι έτσι. Φτάνει να γίνουν ορισμένες επεμβάσεις: (Τσίπηρας & Τσίπηρας 2005).

- ◆ Στο κέλυφος και στο εσωτερικό του κτιρίου.
- ◆ Στον περιβάλλοντα χώρο.
- ◆ Στα συστήματα θέρμανσης- αερισμού- κλιματισμού του κτιρίου.
- ◆ Στα συστήματα φωτισμού.
- ◆ Στα συστήματα παρασκευής και διανομής θερμού νερού χρήσης.
- ◆ Στα συστήματα ανελκυστήρων.

Λίγο πιο αναλυτικά οι επεμβάσεις στο ίδιο το κέλυφος του κτιρίου, στο εσωτερικό του αλλά και στα αυτοματοποιημένα συστήματα λειτουργίας του έγκεινται στην προσθήκη μονώσεων σε τοίχους – οροφές – δάπεδα – σωληνώσεις κλπ., στην τοποθέτηση θερμομονωτικών – αεροστεγών κουφωμάτων, ηλιοπροστατευτικών πετασμάτων και συστημάτων ηχοπροστασίας. Ακόμα στη διαφοροποίηση του εσωτερικού χώρου για το σωστό αερισμό του, στη βελτίωση του φυσικού φωτισμού με κατάλληλες διατάξεις στα παράθυρα, αλλά και στη μελέτη και χρήση έξυπνων συστημάτων αυτοματισμού και εξοικονόμησης ενέργειας, όπως κινούμενων πετασμάτων, συστημάτων ελέγχου και ρύθμισης της θερμοκρασίας σε σχέση με την εξωτερική, φωτοβολταϊκά κλπ.

Επεμβάσεις στον περιβάλλοντα χώρο ενός κτιρίου, οι οποίες το καθιστούν πιο υγιεινό για τους ενοίκους του και πιο οικολογικό για το περιβάλλον, έχουν να κάνουν με την κατάλληλη φύτευση φυλλοβόλων και μη δέντρων, ώστε να εμποδίζονται οι ψυχροί άνεμοι το χειμώνα και να επιτυγχάνεται δροσιά το καλοκαίρι. Έχει ακόμα να κάνει με τη χρήση στοιχείων νερού, όπως συντριβάνια, υπαίθριων σκιάστρων και υλικού επίστρωσης

του εξωτερικού χώρου μεγάλης απορροφητικότητας και χαμηλής εκπομπής θερμότητας, μεγιστοποιώντας παράλληλα το πράσινο γύρω από το κτίριο.

4.6. Βιοκλιματικές κατασκευές από τα πρώτα στάδια.

Παρ' όλα αυτά, δεν είναι δυνατό να πιστεύουμε και να επιδιώκουμε βελτίωση του περιβάλλοντος χρησιμοποιώντας τεχνικές επεμβάσεων ή μέτρων που θα αφορούν μόνο στο ίδιο το μεμονωμένο κάθε φορά κτίριο, χωρίς να παρέμβουμε στο ευρύτερο σύνολο. Χωρίς να μελετήσουμε τις παραμέτρους που καθορίζουν τις σχέσεις δομημένου – ελεύθερου χώρου, τις επιπτώσεις από τη λειτουργία της πόλης, το είδος και το μέγεθος των δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται σ' αυτή (π.χ. τουριστική εισροή). Χωρίς να μελετήσουμε δηλαδή την ίδια τη δομή του χώρου και τη χρήση που γίνεται από τους χρήστες.

Απαιτείται λοιπόν να δούμε το εκάστοτε κτίριο σε σχέση με το πολεοδομικό σύνολο, ανακαλύπτοντας τις συνέπειες και τις επιδράσεις (ευνοϊκές ή δυσμενείς) του περιβάλλοντος χώρου, από τη χρήση και τις λειτουργίες αυτού, ώστε να διατυπωθούν αρχές και προτάσεις που να μπορούν να συνεισφέρουν στην επίτευξη βασικών στόχων όπως:

- ▶ Στη βελτίωση του περιβάλλοντος
- ▶ Στην εξοικονόμηση ενέργειας
- ▶ Στην ορθολογική χρήση και διαχείριση των φυσικών πόρων (Τσίππρας & Τσίππρας 2005).

Όλα αυτά διότι κάθε κτίριο, ανεξάρτητα απ' την αρχιτεκτονική αισθητική του αξία, συνδέεται αναγκαστικά με τα οικοσυστήματα, μέσω της οικολογικής αλυσίδας. Όπως είναι γνωστό, σ' αυτή συμμετέχουν το νερό, ο αέρας και η ενέργεια. Για να μην είναι λοιπόν αυτή η σχέση αρνητική και σε βάρος του περιβάλλοντος, τα κτίρια δεν αρκεί μόνο να εξοικονομούν ενέργεια, θα πρέπει και να κατασκευάζονται, χρησιμοποιώντας όσο το δυνατό μεγαλύτερο ποσοστό οικολογικών υλικών και να παράγουν όσο το δυνατό λιγότερα απόβλητα και απορρίμματα. Αυτό επιτυγχάνεται καλύτερα αν έχει προηγηθεί της κατασκευής μια ολοκληρωμένη μελέτη για τον περιβάλλοντα χώρο, την κλίση του εδάφους, το υπέδαφος τον προσανατολισμό κλπ. (Τσίππρας 1996).

4.6.1. Τα υλικά.

Η οικοδομική τέχνη έχει τις ρίζες της στην αρχαιότητα. Ήταν το πρώτο πράγμα με το οποίο ασχολήθηκε ο άνθρωπος αμέσως μετά την ανακάλυψη της φωτιάς, αφού πρώτα κατάφερε να αρθρώσει λόγο. Με την έμφυτη περιέργειά του και όντας παρατηρητικό ον, με δύναμη και ευελιξία στα χέρια, άρχισε να κατασκευάζει καταφύγια τα οποία συνεχώς βελτίωνε χρησιμοποιώντας όλο και περισσότερα ή διαφορετικά υλικά που του παρείχε άφθονα η ίδια ή φύση. Έφτασε λοιπόν στο σημείο να ανακαλύψει και να υιοθετήσει ασφαλείς κανόνες σύμμετρης διαμόρφωσης για την κατασκευή μεγαλύτερων ή πολυπλοκότερων οικημάτων. Τα υλικά προέρχονταν πάντα από τη φύση κι επεξεργάζονταν με προσοχή και κυρίως αγάπη από τους τεχνίτες. (Βιτρούβιος, «Περί Αρχιτεκτονικής» βιβλίο Β').

Στις μέρες μας, η εξέλιξη στον τομέα των υλικών κατασκευής ενός κτιρίου δεν είναι πάντοτε και η προτεινόμενη. Η δυνατότητα επεξεργασίας των υλικών με μεθόδους κάθε άλλο παρά οικολογικές, αλλά και η (στο όνομα της οικολογίας) Παρασκευή αυτών από την ένωση άλλων συμβατικών α' υλών, καθιστά τα κτίρια αντί-οικολογικά και σε μεγάλο βαθμό επικίνδυνα για την ανθρώπινη υγεία.

Μετά απ' όλα αυτά είναι πλέον κατανοητό πως μια κτιριακή κατασκευή για να χαίρει του χαρακτηρισμού «βιοκατασκευή», αλλά και για να είναι ικανή να επιδρά ευνοϊκά τόσο στους χρήστες της, όσο και στο περιβάλλον μέσα στο οποίο υπάρχει και λειτουργεί, θα πρέπει κατά την ανέγερσή της να έχουν ακολουθηθεί τα εξής:

1. Προσαρμογή στο τοπίο, σεβασμό των βιοτόπων των άλλων ειδών
2. Επιλογή του οικοπέδου με περιβαλλοντικά και βιοοικολογικά κριτήρια
3. Βιοκλιματικός σχεδιασμός του κτιρίου, ο οποίος θα λαμβάνει υπ' όψη τις ανάγκες για ενέργεια, υγεία κι επαφή με τη φύση
4. Επιλογή των κατάλληλων οικολογικών υλικών
5. Κατάλληλη διαρρύθμιση των εσωτερικών χώρων και διαμόρφωση του εξωτερικού
6. Σεβασμός των παραδοσιακών τεχνικών κατασκευής
7. Κατάλληλη επίπλωση. (Τσίπηρας 1996).

Βέβαια σε ό,τι αφορά στις προδιαγραφές των υλικών, που μπορούν να γίνουν αποδεκτά σε μια βιοκατασκευή, πρέπει να ικανοποιούν τις παρακάτω ανάγκες:

1. Να επιτρέπουν την είσοδο των ευνοϊκών για την υγεία μικροκυμάτων

2. Να μην αυξάνουν το ποσοστό της φυσικής ραδιενέργειας ούτε του στατικού ηλεκτρισμού
3. Να μην απελευθερώνουν τοξικά αέρια, θετικά ιόντα, επικίνδυνη σκόνη ινών (αμίαντος)
4. Να παρέχουν καλή θερμική και ακουστική μόνωση
5. Να επιτρέπουν τη διατήρηση ενός ανεκτού από τον ανθρώπινο οργανισμό επιπέδου υγρασίας
6. Να έχουν καταναλώσει, στη φάση της παραγωγής τους, όσο το δυνατό λιγότερη ενέργεια
7. Να μην έχουν επιβαρύνει το περιβάλλον, στη φάση της παραγωγής και της μεταφοράς τους, με τοξικά απόβλητα και απορρίμματα
8. Να μην προέρχονται από φυτικά είδη που απειλούνται με εξαφάνιση
9. Να παράγονται σε όσο το δυνατό μικρότερη απόσταση από τον τόπο κατανάλωσής τους και
10. Να μπορούν να ανακυκλωθούν ή να επαναχρησιμοποιηθούν. (Τσίππρας 1996).

4.7. Η θεωρεία και η πράξη.

Στην Κρήτη, αυτό το τόσο όμορφο ελληνικό νησί, που υποδέχεται χιλιάδες τουρίστες κάθε χρόνο και που ένα σημαντικό μέρος της ανάπτυξης και οικονομικής του ευημερίας οφείλεται στον τουρισμό, δυστυχώς ελάχιστα είναι τα ξενοδοχειακά οικοδομήματα που έχουν εξ' ολοκλήρου κατασκευαστεί με οικολογικά υλικά κι έχουν γίνει βιοκλιματικές αρχιτεκτονικές μελέτες για την ανοικοδόμησή τους.

Τα περισσότερα απ' αυτά αρκούνται μόνο στο να πράττουν τα απαραίτητα και κυρίως αυτά που επιβάλλονται από τους νόμους, για την προστασία του περιβάλλοντος, κατά τη λειτουργία τους. Άλλες πάλι ξενοδοχειακές μονάδες έχουν εμβαθύνει λίγο περισσότερο κι έχουν μετατρέψει την κουλτούρα των δραστηριοτήτων τους προς την προστασία των οικοσυστημάτων του νησιού. Μια τέτοια ξενοδοχειακή επιχείρηση είναι ο όμιλος ***Grecotel***.

Η ξενοδοχειακή αλυσίδα ***Grecotel*** η σημαντικότερη για το Νομό Ρεθύμνου, (αν όχι για ολόκληρη την Ελλάδα), είναι κι αυτή που έφερε τον τουρισμό στο νησί. Με πρώτο το Rithimna Beach και τα El Greco, Creta Palace, Porto Rethimno και Creta Marine να

ακολουθούν, ενώ πολλά άλλα είναι διάσπαρτα τόσο σε ολόκληρο το νησί όσο και ανά την Ελλάδα, παίζει αναμφίβολα μεγάλο ρόλο στην τουριστική ανάπτυξη της πόλης του Ρεθύμνου.

Ιδρύθηκε το 1981 από την οικογένεια Δασκαλαντωνάκη και το διεθνή τουριστικό κολοσσό TUI GROUP. Σήμερα ο όμιλος διαθέτει 26 ξενοδοχειακές μονάδες με συνολική δυναμικότητα κλινών 16.000, ενώ πάνω από 4.500 άτομα εργάζονται στα ξενοδοχεία και τα γραφεία του, κάνοντας τον έτσι τον πιο ισχυρό αγωγό παροχής εργασίας στην τουριστική αγορά. Υπήρξε η πρώτη ξενοδοχειακή αλυσίδα της Μεσογείου που δημιούργησε, δικό της Τμήμα Περιβάλλοντος και Πολιτισμού το 1991. Ευθύνη του τμήματος είναι η ενημέρωση και εκπαίδευση των ατόμων που εργάζονται στα ξενοδοχεία της **Grecotel** για σεβασμό στο περιβάλλον αλλά και η προτροπή όλων των εμπλεκόμενων μερών, από πελάτες μέχρι προμηθευτές, για χρήση ηπιότερων για την υγεία και το περιβάλλον προϊόντων.

4.7.1. Οικολογικές δραστηριότητες.

Από τη δημιουργία του Τμήματος Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, η σημαντικότερη μέριμνα του ομίλου είναι, η το δυνατό σωστότερη και υπεύθυνη λειτουργία του, απέναντι στο περιβάλλον. Επηρεάστηκαν έτσι ο τρόπος λήψης αποφάσεων, τα ισχύοντα λειτουργικά πρότυπα, τα διαθέσιμα τεχνολογικά μέσα, η παρασκευή τροφίμων και ποτών, η προώθηση πωλήσεων και το διαφημιστικό υλικό. Επηρεάστηκε ακόμα και το πρόγραμμα ψυχαγωγίας των ίδιων των πελατών.

Ο τουρισμός και η γεωργία είναι οι δύο σημαντικότεροι τροφοδότες εισοδήματος για την Ελλάδα γενικότερα αλλά και για το Ρέθυμνο ειδικότερα. Για την **Grecotel** αυτό αποτέλεσε κύριο στόχο παράλληλης υποστηρικτικής ανάπτυξης και των δύο τομέων. Έχοντας λοιπόν αυτό στη σκέψη τους, οι υπεύθυνοι του τμήματος αποφάσισαν να συνδυάσουν γεωργικά προϊόντα και οικολογική συνείδηση. Έτσι το 1994 ανατέθηκε σε ένα γεωπόνο, ειδικό σε θέματα οικολογικής γεωργικής παραγωγής, η οργάνωση και τεχνολογική υποστήριξη των γνωστών «πράσινων» γεωργικών δραστηριοτήτων της επιχείρησης.

4.7.2. Διαχείριση οργανικών αποβλήτων.

Από το 1995, η **Greccotel** λιπαίνει τους κήπους των ξενοδοχείων της στο Ρέθυμνο, με λίπασμα που προέρχεται από τα παραγόμενα στις κουζίνες τους οργανικά απόβλητα. Τόσο οι κηπουροί όσο και το προσωπικό στις κουζίνες των ξενοδοχείων, έχουν εκπαιδευτεί να μπορούν να ξεχωρίζουν και να συλλέγουν τα κατάλληλα οργανικά απόβλητα. Αυτά στη συνέχεια μεταφέρονται σε ειδικό δοχείο εγκατεστημένο σε ένα από τα ξενοδοχεία της αλυσίδας και αναμειγνύονται με φύκια που έχουν συλλεχθεί από τις παραλίες των ίδιων ξενοδοχείων κατά τη διάρκεια της χειμερινής περιόδου, όπως και με φύλλα που έμειναν από τις ελιές μετά την παραγωγή του λαδιού. Περίπου 800 κυβικά μέτρα καλής ποιότητας λιπάσματος έχει παραχθεί μέχρι σήμερα, επιτρέποντας έτσι στην αλυσίδα να μειώσει την παραγωγή οργανικών αποβλήτων, και να αποφύγει εντελώς τη χρήση χημικών ή άλλων επιβλαβών ουσιών για την λίπανση των κήπων. Πρόγραμμα με το οποίο η επιχείρηση έχει εξοικονομήσει περίπου 80.000\$, αλλά έχει βοηθήσει και ώστε το περιβάλλον να επιβαρυνθεί λιγότερα απόβλητα.

Έχει ακόμα συνεργαστεί σε ένα ανάλογο πρόγραμμα με το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Γουλιανδρή στην Αθήνα και το Silsoe Research Institute στην Αγγλία, εγκαθιστώντας ένα πιλοτικό σύστημα παραγωγής λιπάσματος. Σ' αυτό αναμειγνύονται το γρασίδι που συλλέγεται από τον καθαρισμό των κήπων με γαιοσκώληκες και περιττώματα γουρουινιών. Το τελικό προϊόν αποτελεί υψηλής ποιότητας λίπασμα που χρησιμοποιείται για τα φυτά και τα γεωργικά προϊόντα.

4.7.3. Διαχείριση λυμάτων.

Εκτός όμως από τα οργανικά, ο όμιλος έχει καταφέρει να διαχειριστεί σωστά και τα υγρά απόβλητα που παράγονται από τις τουαλέτες και τα μπάνια των δωματίων αλλά και από τους υπόλοιπους κοινόχρηστους χώρους και χώρους παραγωγής. Εδώ και μερικά χρόνια σε όλα τα ξενοδοχεία της αλυσίδας λειτουργούν βιολογικοί επεξεργαστές λυμάτων. Αυτά περνούν από διάφορα στάδια βιολογικής επεξεργασίας για να καταλήξουν να γίνουν νερό με το οποίο ποτίζονται οι κήποι και οι γεωργικές καλλιέργειες. Παράλληλα οι ίδιοι βιολογικοί δέχονται και λύματα άλλων, κοντινών στα ξενοδοχεία επιχειρήσεων ή σπιτιών ώστε το ποσοστό λυμάτων που καταλήγουν στο περιβάλλον να μικραίνει όλο και περισσότερο, καλυτερεύοντας ταυτόχρονα την ποιότητα του τουριστικού προϊόντος.

4.7.4. Χρήση οικολογικών ή φιλικών επίσης το περιβάλλον προϊόντων.

Σε όλα τα ξενοδοχεία επίσης αλυσίδας έγιναν αλλαγές στα προϊόντα που χρησιμοποιούνταν μέχρι πριν από λίγα χρόνια. Έτσι λοιπόν σήμερα όλοι οι υπάλληλοι επίσης **Grecotel** είναι καλά ενημερωμένοι και ξέρουν ότι όχι μόνο δεν πρέπει να χρησιμοποιούν επιβλαβή για το περιβάλλον χημικά, αλλά ότι είναι και επίσης όφελος επίσης να περάσουν αυτό το μήνυμα ακόμα και επίσης πελάτες των ξενοδοχείων. Για το λόγο αυτό δεν χρησιμοποιούν πλέον πλαστικά μπουκάλια νερού στα επισιτιστικά τμήματα αλλά γυάλινα τα οποία μάλιστα καθαρίζονται με διάφορες οικολογικές διαδικασίες και ανακυκλώνονται. Οι χαρτοπετσέτες είναι επίσης ανύπαρκτες κι έχουν αντικατασταθεί από υφασμάτινες πετσέτες καλής ποιότητας λινού. Τα πλαστικά διακοσμητικά των cocktails έχουν αντικατασταθεί από φυσικά παράγωγα φρούτων (φλούδες, φέτες φρούτων κ.α). Όλα τα χημικά προϊόντα καθαρισμού έχουν αντικατασταθεί από άλλα, οικολογικά, ενώ στα μπάνια των δωματίων δεν υπάρχουν πια συσκευασίες σαπουνιών παρά μόνιμα εγκατεστημένα δοχεία υγρού σαπουνιού, (dispensers), στα οποία ανανεώνεται η ποσότητα που λείπει χωρίς να δημιουργούνται απορρίμματα.

4.7.5. Θαλάσσια χελώνα *Caretta Caretta*.

Τα τέσσερα από τα πέντε ξενοδοχεία της αλυσίδας στο Ρέθυμνο βρίσκονται σε σημεία της παραλίας όπου η θαλάσσια χελώνα *Caretta Caretta*, ψάχνει για να γεννήσει τα αυγά της. Η διαδικασία αυτή διαρκεί από το Μάιο μέχρι και τον Αύγουστο, συμπίπτει δηλαδή με την περίοδο λειτουργίας όλων των ξενοδοχειακών μονάδων στο Ρέθυμνο. Ο όμιλος **Grecotel** σε συνεργασία με τον Οργανισμό Προστασίας της Θαλάσσιας Χελώνας, έχει πάρει μέτρα ώστε το περιβάλλον να είναι το ιδανικό και καλά προστατευμένο για την διαδικασία αυτή της αναπαραγωγής της Χελώνας. Τέτοια σύμφωνα με το EcoNet είναι:

- ✓ Περιορισμένος αριθμός ομπρελών στην παραλία
- ✓ Μάζεμα των ξαπλώστρων κατά τη διάρκεια της νύχτας.
- ✓ Τοποθέτηση περισσότερων καλαθιών απορριμμάτων.
- ✓ Χρήση μηχανημάτων για τον καθαρισμό της παραλίας σε τακτά χρονικά διαστήματα.

- ✓ Τοποθέτηση σκιάστρων στα φώτα των κήπων κατά τη διάρκεια της εκκόλαψης.
- ✓ Υιοθέτηση φωλιών χελωνών και νεοσσών.
- ✓ Παρουσίαση slides σε εβδομαδιαία βάση, ενημερώνοντας πελάτες και προσωπικό.

4.7.6. Πολιτιστικές δραστηριότητες.

Εκτός πολλές από πολλές ενέργειες για προστασία του περιβάλλοντος από τη λειτουργία των ξενοδοχειακών μονάδων πολλές, ο όμιλος και το τμήμα Περιβάλλοντος και Πολιτισμού ειδικότερα έχει πολλές φορές μεριμνήσει και για την προστασία αυτού από επικίνδυνες επεμβάσεις ανθρώπων, που ενεργούν είτε από άγνοια είτε από συμφέρον.

4.7.7. Φυσικό πάρκο στον αρχαιολογικό χώρο Ελεύθερνας.

Σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Κρήτης και την Κοινότητα της Αρχαίας Ελεύθερνας δημιουργήθηκε στην περιοχή ένα αρχαιολογικό πάρκο. Καθηγητές και σπουδαστές του τμήματος Γεωγραφίας του Πανεπιστημίου του Cambridge, και κάτω από την εποπτεία της **Greccotel**, ολοκληρώθηκε μια τοπογραφική μελέτη των μονοπατιών της περιοχής χωρίς να μπει σε κίνδυνο η ισορροπία της περιοχής. Η εξαιρετική χλωρίδα και πανίδα της περιοχής, τα σπουδαία αρχαιολογικά ευρήματα και η πραγματικότητα ότι η τοποθεσία είναι νομικά προστατευμένη από τη δημιουργία παράνομων κατασκευών, προϋποθέτει τους απαραίτητους όρους για τη δημιουργία ενός τέτοιου πάρκου που τελικά προστατεύει το φυσικό περιβάλλον της περιοχής.

4.7.8. Το μοναστήρι της Αγίας Ειρήνης.

Το μοναστήρι βρίσκεται στην κορυφή ενός λόφου, περίπου 5 χιλιόμετρα νότια του Ρεθύμνου. Η επισκευή του κόστισε περίπου 350.000 Ευρώ, από τα οποία πολύ λίγα συγκεντρώθηκαν από την Αρχιεπισκοπή Ρεθύμνου, την Νομαρχία και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Μεγάλο ποσό συγκεντρώθηκε από τα ξενοδοχεία του ομίλου, όπου εκεί

πωλούνταν εργόχειρα φτιαγμένα από τις καλόγριες του μοναστηριού, όπως κι από έσοδα εκδρομών προς το μοναστήρι από πελάτες των ίδιων ξενοδοχείων. Να σημειωθεί ότι μόνο πελάτες των ξενοδοχείων της **Greccotel** είναι ενημερωμένοι για αυτά τα προϊόντα μιας και οι καλόγριες του μοναστηριού δεν επιθυμούν την μετατροπή του σε εμπορικό κατάστημα.

4.7.9. Agreco.

Σημαντικότερο γεγονός της όλης προσπάθειας, η φάρμα Agreco στο χωριό Αδελε, στο Ρέθυμνο. Αποτελεί υπόδειγμα παραδοσιακής και σύγχρονης καλλιέργειας οπωροκηπευτικών και εκτροφής ζώων με φιλικές προς το περιβάλλον μεθόδους.

Η φάρμα Agreco, ιδιοκτησίας Δασκαλαντωνάκη, λειτουργεί από το 1995 σε μια τοποθεσία 40 στρεμμάτων με σκοπό την ανάδειξη παραδοσιακών, μικρής κλίμακας, γεωργικών δραστηριοτήτων, την δοκιμασία αγροτικών τεχνικών όπου δεν επιβαρύνουν το περιβάλλον και την εκμάθηση αυτών σε αγρότες της περιοχής και στην επίδειξη τρόπων παραγωγής βιολογικών αγροτικών προϊόντων.

Στο χώρο αυτό βρίσκει κανείς 150 διαφορετικά είδη λαχανικών και φρούτων τα οποία καλλιεργούνται με οικολογικές μεθόδους και τα οποία τροφοδοτούν κατά ένα μεγάλο ποσοστό τα ξενοδοχεία του ομίλου αλλά και άλλες ξενοδοχειακές μονάδες. Ακόμα ο μεγάλος σε έκταση χώρος επιτρέπει την εκτροφή μεγάλης ποικιλίας ζώων τα οποία επίσης τροφοδοτούν τις ξενοδοχειακές μονάδες.

Γύρω από μια αγροικία έχει διαμορφωθεί ένα μικρό παραδοσιακό κρητικό χωριό, με εκκλησία, καφενείο, μπακάλικο, ταβέρνα, τυροκομείο, κουζίνα και ξυλόφουρνο. Γύρω τους το κελάρι, το πατητήρι, το ρακοκάζανο, το μελίσσι, το ελαιοτριβείο, το αλώνι, ο νερόμυλος. Όλα λειτουργούν κανονικά και παράγουν ή προσφέρουν υπηρεσίες σε ανθρώπους που επιθυμούν να γνωρίσουν τη φύση και τις ομορφιές της. Το μπακάλικο, ένας τόπος μαγείας και οικολογικού shopping therapy. Η εκκλησία, το πάντρεμα της μοντέρνας τέχνης με το δέος για την ύψιστη αυτή οντότητα των Αγίων.

Η αγροικία στο αγρόκτημα Agreco.

Η ταβέρνα, ο ιδανικός τόπος για δείπνο με θέα το ηλιοβασίλεμα. Εκεί προσφέρεται βραδινό για 45 Ευρώ το άτομο. Ακόμα ο χώρος μπορεί να καλύψει Συνεδριακά Gala / Dinner τουριστικών γραφείων ή ακόμα και βαφτίσεις (μπουφέ) 150 ατόμων.

Στο ελαιοτριβείο, ο χρόνος έχει σταματήσει λες σε καιρούς άλλους. Η παραγωγή του λαδιού γίνεται με τον παλιό παραδοσιακό τρόπο. Στο μύλο που τον γυρίζει ένας γαϊδουράκος. Αλλά και στο νερόμυλο όπου το στάρι γίνεται αλεύρι κι από κει ζυμάρι για ψωμί. Και τι ευωδιά φρέσκο- ψημένου ψωμιού όταν αυτό βγαίνει από τον ξυλόφουρνο.

Θα πρέπει να αναφερθεί επίσης, ότι υπάρχει συνεργασία ανάμεσα στη φάρμα και τοπικούς παραγωγούς, στους οποίους γίνονται σεμινάρια προκειμένου να παράγουν τα προϊόντα τους με βιολογικό τρόπο. Τα προϊόντα αυτά απορροφούν οι ξενοδοχειακές μονάδες του ομίλου **Grecootel** ώστε ο γεωργικός πληθυσμός να είναι σε θέση να ευημερήσει λαβαίνοντας ταυτόχρονα μέρος στην προστασία του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου του. Ακόμα σε συνεργασία με την Νομαρχία Ρεθύμνου, η Agreco διοργανώνει σεμινάρια αγροτουρισμού και υποδοχής πελατών σε θεματικούς χώρους αναψυχής για όσους ενδιαφέρονται για τη φύση και την παράδοση.

Η ύπαρξη αυτής της φάρμας συνδυάζει την οικολογική, πολιτιστική και κοινωνική προσπάθεια της ξενοδοχειακής αλυσίδας **Grecootel**, παράλληλα με τις όποιες άλλες πραγματοποιούνται ταυτόχρονα από τον όμιλο. Οικολογικές, διότι όλα παράγονται με μεθόδους παραδοσιακές και οι πρώτες ύλες καλλιεργούνται ή εκτρέφονται με απαλλαγμένα από χημικές ουσίες λιπάσματα και τροφές αντίστοιχα. Πολιτιστικές, διότι η χρήση των παραδοσιακών μεθόδων βοηθούν στη διατήρηση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς αλλά και στη μετάδοση αυτής στις επόμενες γενιές. Κοινωνικές, διότι η όλη προσπάθεια συμβάλει στην ανάπτυξη δεσμών της τοπικής κοινωνίας με το περιβάλλον και στην παροχή γνώσεων σε θέματα περιβαλλοντολογικά, αναπτυξιακά και οικονομικά.

4.8. Η «Μηλιά» του ήλιου και της πέτρας.

Δώδεκα πέτρινα σπίτια, όχι βενετσιάνικά ούτε τούρκικα αλλά γνήσια κρητικά, που είχαν για τοίχο τους το βράχο και στα ταβάνια τους ξύλινα δοκάρια, «φύτρωσαν» λες, στην άκρη μιας μικρής κοιλάδας στο Δήμο Κισσάμου Νομού Χανίων. Ποιοι ήταν οι αρχικοί ιδιοκτήτες τους; Ποιοι τα έκτισαν; Άγνωστο παραμένει μέχρι σήμερα. Γνωρίζουμε μόνο ότι το 16^ο αιώνα κάποιοι κατοικούσαν, ενώ το 17^ο αιώνα ερημώθηκαν εξ' αιτίας μάλλον κάποιου λοιμού. Κατά τη διάρκεια Β' Παγκοσμίου Πολέμου, αποτέλεσαν το καταφύγιο κάποιων οικογενειών, κυνηγημένων από Γερμανούς. Κατόπιν, έμειναν έρμια του χρόνου, καταρρέουν πέτρα την πέτρα, στη μικρή σιωπηλή κοιλάδα.

του
τα
του
τους
να

Σήμερα, τα ερείπια έγιναν ξανά σπίτια που σφύζουν από ζωή. Η κοιλάδα πρασίνισε από τις καλλιέργειες. Οι άνθρωποι επέστρεψαν και το ρολόι του χρόνου άρχισε ξανά να χτυπά δημιουργικά.

Η κοιλάδα της Μηλιάς απέχει 55 χλμ., από τα Χανιά και ο οικισμός παραμένει ανοιχτός για όλο το χρόνο.

4.8.1. Το ιστορικό της αναδόμησης.

Οι τοίχοι των πέτρινων σπιτιών το 1982 ήταν μόνο ένα μέτρο πάνω από τη γη. Ερείπια παντού. Ο οικισμός, με συνολική έκταση 1.500 στρέμματα, αγοράστηκε και ξεκίνησε η μελέτη και κατ' επέκταση η αναστήλωσή του.

Με σεβασμό στο περιβάλλον, ξεκίνησε η χρονοβόρα διαδικασία της αποκατάστασης των οικημάτων, προκειμένου να αποκτήσουν τη μορφή που είχαν κάποτε. Τα υλικά, η πέτρα και το ξύλο, συγκεντρώθηκαν με υπομονή κι επιμονή από τη γύρω περιοχή.

Καταλαβαίνει κανείς πως μια τέτοια προσπάθεια αναστήλωσης κοστίζει και μεγάλα χρηματικά ποσά. Τα απαιτούμενα κεφάλαια ήταν τεράστια. Στην ιδιωτική πρωτοβουλία λοιπόν υπήρξε αρωγός το Κοινοτικό Πρόγραμμα INTEREG I. Έτσι κάτω από τον έλεγχο του Οργανισμού Ανάπτυξης Δυτικής Κρήτης δημιουργήθηκαν τα εξής:

- ✓ Δώδεκα πέτρινα σπίτια, με τζάκια, ταράτσες και θέα στο φαράγγι
- ✓ Καλλιέργειες με οπωροφόρα δέντρα
- ✓ Ελαιώνες
- ✓ Λαχανόκηποι κι
- ✓ Ένα δάσος με καστανιές, που συνεχώς μεγαλώνει με τη φύτευση νέων δέντρων.

4.8.2. Το σήμερα της Μηλιάς.

Κάθε νέα μέρα στη Μηλιά φέρνει μαζί της και μια σειρά εργασιών και ασχολιών. Η ζωή εδώ δεν περιστρέφεται γύρω από το άτομο – επισκέπτη. Ο τελευταίος αποτελεί μέρος του συνόλου κι έχει την ευχέρεια να συμμετάσχει στις καθημερινές δουλειές του αγροκτήματος, (όπως η φροντίδα των ζώων, το σκάλισμα και το πότισμα των καλλιεργειών κλπ.) ή να ξεκουραστεί.....

παρακολουθώντας τους υπόλοιπους να δουλεύουν. Κι αυτό διότι κάθε εποχή στον οικισμό έχει και τις δικές τις απαιτήσεις όπως να μαζευτούν οι ελιές, οι τομάτες, να πήξει το τυρί, να γίνει η τσικουδιά, να σκαλιστούν τα κηπευτικά, να παρασκευαστούν τα γλυκά του κουταλιού και οι μαρμελάδες. Στην ατμοσφαιρική τραπεζαρία με τα μοναστηριακά τραπέζια σερβίρεται το πρωινό και τα γεύματα. Γεύματα της παραδοσιακής κρητικής κουζίνας με αγνά υλικά που κάνουν τον ενήλικο επισκέπτη να αναπολήσει παλιές ξεχασμένες γεύσεις, αλλά και τους νεότερους να γνωρίσουν γεύσεις αληθινές.

Στον παραδοσιακό αυτό οικισμό μπορεί κανείς να βρει:

1. Προϊόντα που καλλιεργούνται με παραδοσιακό τρόπο, χωρίς χημικά, όπως κηπευτικά, οι ελιές, τα φρούτα κ.α.
2. Μαρμελάδες, γλυκά, τυρί και τσικουδιά παρασκευασμένα με παραδοσιακό τρόπο

3. Θέρμανση από το τζάκι και την παλιά μαντεμένα «στόφα»
4. Νερό που φτάνει στον οικισμό από δύο πηγές. Το ζεστό νερό για το μπάνιο ζεσταίνεται με ξύλα σε μεγάλους κεντρικούς βραστήρες, κάθε απόγευμα
5. Ησυχία και ανανέωση ψυχής
6. Απόλυτο σεβασμό στο περιβάλλον.

Ενώ δε θα καταφέρει κανείς να βρει:

1. Ηλεκτρισμό. Η γεννήτρια που υπάρχει, παρέχει ρεύμα για φωτισμό μόνο τη χειμερινή περίοδο και μόνο μερικές ώρες το βράδυ.
2. Κεντρική θέρμανση
3. Αυτοκίνητα. Εκατό μέτρα από τον οικισμό υπάρχει ένας χώρος στάθμευσης, όπου οι επισκέπτες αφήνουν τα αυτοκίνητά τους.
4. Σκουπίδια. Στη Μηλιά ισχύει η έξης διαδικασία: ό,τι τρώγεται πάει στην κουζίνα, ό,τι φυσικά δεν τρώγεται από τους ανθρώπους γίνεται φαγητό για τα ζώα του κτήματος, ενώ για όλα τα υπόλοιπα γίνεται χρήση εναλλακτικών διαδικασιών.
5. Κομμένα λουλούδια και φυτά. Το «πιστεύω» των ανθρώπων της Μηλιάς είναι ο θαυμασμός για τη φύση, έτσι όπως είναι πλασμένη κι όχι στο βάζο.
6. Έλλειψη σεβασμού στο περιβάλλον.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Μέσα από την παράθεση όλων αυτών των στοιχείων καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως οι επιστήμες της εξέλιξης και της οικολογίας στον τομέα του τουρισμού δεν μπορούν ακόμα να συμβαδίσουν σε απόλυτα ικανοποιητικό βαθμό σε ό,τι αφορά στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Κι αυτό διότι ναι μεν ο τουρισμός σαν κλάδος αναπτύσσεται κι εξελίσσεται ραγδαία, η κατασκευή δε των τουριστικών καταλυμάτων κάθε άλλο παρά με οικολογικές μεθόδους πραγματοποιείται.

Καθαρά με οικολογικές βιοκλιματικές αρχιτεκτονικές μελέτες κατασκευής και χρήση οικολογικών υλικών, συναντάμε τουριστικά καταλύματα που ανήκουν στη σφαίρα του οικοτουρισμού και κυρίως του αγροτουρισμού. Είναι βέβαια κατανοητό πως σε μεγάλα ξενοδοχειακά συγκροτήματα δε θα ταίριαζε ή δε θα ήταν λειτουργικό ένα περιβάλλον τόσο οικολογικό και «πίσω» από την εποχή του.

Πρότασή μου δεν είναι βέβαια η μετατροπή όλων των ξενοδοχειακών συγκροτημάτων σε φάρμες και αγροκτήματα (!) αλλά η προσπάθεια εφαρμογής μεθόδων κατασκευής των νέων, με βάση τη βιοκλιματική αρχιτεκτονική, όπως και η γνωστοποίηση τέτοιων μεθόδων σε όσο το δυνατό μεγαλύτερο αριθμό επιχειρηματιών του τόπου. Σημαντική επίσης θα πρέπει να είναι και η προσπάθεια παροχής κινήτρων από τους αρμόδιους φορείς για την υιοθέτηση τέτοιων μεθόδων κατασκευής ή μετατροπής, ώστε κάποτε να μετριούνται στα δάκτυλα της μιας παλάμης, αυτοί που δε λειτουργούν κάτω από το πρίσμα της κοινής προσπάθειας για την εξοικονόμηση της ενέργειας και την προστασία των φυσικών πόρων.

Ελληνική βιβλιογραφία

- Ακριώτης, Τ. (1995). «Η εκδίκηση της Φύσης, η θεωρία της Φυσικής Επιλογής και η αναγκαιότητα του Φυσικού Περιβάλλοντος», Οικολογία και περιβάλλον στην Ελλάδα του 2000. Φιλιππότη: Αθήνα
- Ανδριώτης, Κ. (2003). Ο εναλλακτικός τουρισμός και τα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά του. Επιθεώρηση Χωρικής Ανάπτυξης, Σχεδιασμού και Περιβάλλοντος, 20-21/2003 ISSN 1105-3267 σ.σ. 139-154
- Βιτρούβιου «Περί αρχιτεκτονικής» Βιβλία I – V και VI – X σε μετάφραση Λέφα Π. Β' Έκδοση. Εκδόσεις ΠΛΕΘΡΟΝ Αθήνα 1998.
- Ηγουμενάκης, Ν. (1991). Τουριστική Οικονομία, τόμος Α'. INTERBOOKS: Αθήνα.
- ΚΕΠΕ 1991. Εκθέσεις 21. Ενέργεια Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών. Αθήνα.
- Κοδοσάκης, Δ. (1992). Διαχείριση Φυσικών Πόρων και Ενέργειας. Εκδόσεις Αθ. Σταμούλη. Πειραιάς, σελ. 267.
- Κοκκώσης, Χ.(2001). Τουριστική ανάπτυξη και φέρουσα ικανότητα στα νησιά, στο Τσάρτας, Π. (επιμ.). Τουριστική Ανάπτυξη. Πολυεπιστημονικές Προσεγγίσεις, (σς 81-98). Εξάντας: Αθήνα.
- Κοκκώσης, Χ. & Τσάρτας Π. (2001). Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον. Κριτική: Αθήνα.
- Μακρής, Σ. (2004). Οικοδόναμη. Το αρχαίο ελληνικό Φενγκ Σούι. Β' Έκδοση. Αρχέτυπο: Αθήνα 2004.
- Μπιμπίτσος, Χ. (1995). «Η γέννηση και η διαιώνιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων», Οικολογία και περιβάλλον στην Ελλάδα του 2000. Φιλιππότη: Αθήνα
- Παπαδάκη – Τζεδάκη, Σ. (1997). Ενδογενείς Τουριστική Ανάπτυξη στο Ρέθυμνο: Ανάπτυξη ή Υπό-ανάπτυξη; Μια κοινωνικό-οικονομική και Ιστορική Προσέγγιση. Διδακτορική Διατριβή. Πανεπιστήμιο Ρεθύμνου- Ρέθυμνο.
- Παπασπύρου, Α. (1990). Η δασική ενέργεια από δασοπολιτική σκοπιά. Επιστημονική επετηρίδα, τμήμα Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος, τόμος ΛΓ/1, αριθ.9, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Σπιλάνης, Γ. (2000). Τουρισμός και περιφερειακή ανάπτυξη. Η περίπτωση των νησιών του Αιγαίου, στο Τσάρτας, Π. (επιμ). Τουριστική Ανάπτυξη. Πολυεπιστημονικές Προσεγγίσεις, (σς. 149-187). Εξάντας: Αθήνα.

Στουρνάς, Σ., Λόης, Ε. και Ζαννίκος, Φ. (2000). Τεχνολογία καυσίμων και λιπαντικών. Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Αθήνα, σε. 287.

Τσατήρης, Μ. (2001). Πρόβλεψη προσφοράς και ζήτησης δασικής βιομάζας για την παραγωγή ενέργειας (περίπτωση περιφέρειας Θεσσαλίας). Διδακτορική διατριβή. Τμήμα Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, σελ 251.

Τσίπηρας, Σ. (1996). Το οικολογικό σπίτι. Εκδόσεις Λιβάνη: Αθήνα

Τσίπηρας, Κ. & Τσίπηρας, Θ. (2005). Οικολογική Αρχιτεκτονική. Εκδόσεις Κέδρος: Αθήνα.

Ξένη βιβλιογραφία

Agenda 21 for the Travel & Tourism Industry. Towards Environmentally Sustainable Development.

Andriotis, K. (2001). Tourism Planning and Development in Crete. Recent Tourism Policies and their Efficacy. Journal of Sustainable Tourism. 9(4), pp. 298-316.

Andriotis, K. (2002b). Scale of hospitality firms and the local economic development. Evidence of Crete. Tourism Management. 23(4) pp. 333-341.

Andriotis, K. (2002b). Options in tourism development. Conscious versus conventional tourism. Anatolia. An International Journal of Tourism and Hospitality Research.13 (1), pp.73-85.

Andriotis, K. (2003a). Tourism in Crete. A form of modernization. Current Issues in tourism. 5(3&4).

Andriotis, K. (2003b). Problems faced by the Cretan tourism industry as perceived by business people. Tourism: An International Interdisciplinary Journal. 5 (1), pp. 21-30.

Andriotis, K. & Vaughan D.R. (2003a). The tourism workforce and policy: Exploring the assumptions using Crete as a case study. Current Issues in Tourism, (προσεχώς).

Cazes, G.H. (1989). Alternative Tourism: Reflections on an ambiguous concept. In: Singh, T.V., Theus, H.L. & Go, F.M. (eds). Towards Appropriate Tourism: The case of Developing Countries. Frankfurt, Peter Lang, pp.117-126.

Doggart, C. & Doggart, N. (1996). Environmental impacts of tourism in developing countries. *Travel and Tourism Analyst*. 2, pp. 71-86.

Faulkner, B. (1998). Tourism development options in Indonesia and the case of agro-tourism central Java. In: Laws, E., Faulkner, B. & Moscardo, G. (eds). *Embracing and Managing Change in Tourism: International Case Studies*. London: Routledge, pp. 202-221.

Himetoglou, B. (1992). What is Soft tourism? *Proceedings of the International Conference on Architecture of Scale Tourism*. Trabzon, Turkey: Yildiz University Faculty of Architecture Press.

Inskip, E. (1991). *Tourism Planning and Sustainable Development Approach*. New York: Van Nostrand Reinhold.

Mader, V. (1998). Tourism and Environment. *Annals of Tourism Research*. 15(2): 274-276.

Sfikas, G. (1987). *Wild flowers of Crete*. Efstathiadis Group: Athens.

Vaughan, D.R. , Jolley, A. & Mehrer, P. (1999). Local authorities in England and Wales and the development of tourism Internet sites. *Information Technology and Tourism*, 2 (2), 115-129.

Vaughan, R., Andriotis, K. & Wilkes, K. (2000). Characteristics of tourism employment: The case of Crete. Paper Presented in the 7th Atlas International Conference. North-South: Contracts and Connections in Global Tourism. June 18-21, 2000. Savonlinna, Finland.

Weaver, D.B. (1991). Alternative to mass tourism in Dominica. *Annals of Tourism Research*. 18 (2), pp.414-432.

Werner-Schmidt, H. (2002). Tourism and the environment. *THEME* 4-40/2002.

